

***ΚΟΙΝΟΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟΙ ΤΥΠΟΙ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΝ ΚΑΙ ΑΠΟΙΚΙΩΝ ΣΕ ΠΟΛΕΜΟ
ΚΑΙ ΣΕ ΕΙΡΗΝΗ:ΚΟΡΙΝΘΟΣ-ΣΥΡΑΚΟΥΣΕΣ, ΤΕΩΣ-ΑΒΔΗΡΑ.***

Από τη στιγμή της ίδρυσης και της εδραίωσής της μια αποικία αποτελούσε αυτόνομη πόλη-κράτος. Όσο στενό έλεγχο ή επιρροή και αν ασκούσε μία μητρόπολη στην αποικία της, όταν η αποικία της ήταν σε θέση να εκδώσει δικό της νόμισμα, χρησιμοποιούσε για τη σήμανσή του δικούς της τύπους. Οι εξαιρέσεις μετρώνται στα δάχτυλα δύο χεριών και οι περιπτώσεις των ιδιαίτερα ισχυρών και πλούσιων αποικιών, των Συρακουσών και των Αβδήρων, οφείλονται σε ιδιαίτερες συνθήκες.

Λόγω πολυετούς και εξαντλητικής διαμάχης για την εξουσία μεταξύ δημοκρατικών και ολιγαρχικών- υπέρμαχων της τυραννίδας, έγινε από τους πρώτους έκκληση στην Κόρινθο για συνδρομή προς ανατροπή της τυραννίδας. Στα 344 π.Χ. έφτασε στη Σικελία ο Κορίνθιος στρατηγός, Τιμολέων, επικεφαλής πελοποννησιακού –κυρίως κορινθιακού- εκστρατευτικού σώματος. Για την κάλυψη των μισθολογικών και καθημερινών αναγκών των μισθοφόρων, οι Συρακούσες έκοψαν νόμισμα εγκαταλείποντας το δικό τους τύπο με το τέθριππο και την Αρέθουσα και υιοθετώντας τους κορινθιακούς πηγάσους με την Αθηνά. Η δεύτερη περίπτωση και μοναδική ως φαινόμενο είναι εκείνη των Αβδήρων και της Τέω. Στα 545 π.Χ. προκειμένου να αποφύγουν τον περσικό ζυγό, οι Τήιοι εγκατέλειψαν την πόλη τους και μεγάλη μερίδα αυτών (επαν)ίδρυσε τα Άβδηρα. Περίπου μια γενιά αργότερα, οι δύο πόλεις σχεδόν ταυτόχρονα και σε πλήρη συνεννόηση μεταξύ τους έκοψαν νόμισμα με γρύπα και έγκοιλο, σε διαφορετικό μάλιστα σταθμητικό κανόνα η καθεμιά, επομένως όχι για εμπορικό-οικονομικούς λόγους, αλλά λόγω των ιδιαίτερα ισχυρών οικογενειακό-κοινωνικό-πολιτικών δεσμών τους· δεσμών μακραίωνων, μαρτυρούμενων έως τη ρωμαϊκή εποχή τουλάχιστον.

**ΟΨΕΙΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ:
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΣΩΜΑΤΕΙΩΝ ΣΤΟ
ΚΟΣΜΟΠΟΛΙΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΗΣ ΔΗΛΟΥ**

Το 166 π.Χ. η Δήλος, με απόφαση της Ρωμαϊκής Συγκλήτου, περιήλθε υπό τον έλεγχο της Αθήνας και ανακηρύχθηκε ελεύθερο λιμάνι. Το γεγονός αυτό αποτέλεσε τομή για την οικονομική, κοινωνική, πολιτική και θρησκευτική ιστορία της Δήλου, καθώς για τα επόμενα 80 χρόνια, το ιερό νησί του Απόλλωνα, αναδείχθηκε σ' ένα από τα πιο σημαντικά και κοσμοπολίτικα εμπορικά κέντρα της ελληνιστικής οικουμένης. Οι επαγγελματίες του εμπορίου και του χρήματος, εκμεταλλευόμενοι την ατέλεια του νησιού, κατέφτασαν από κάθε γωνιά του μεσογειακού κόσμου, προκειμένου να στήσουν εκεί τις επιχειρήσεις τους. Πολλοί εξ αυτών, έφεραν μαζί τους τις δικές τους θρησκείες, κατασκεύασαν ναούς για τους θεούς τους και οργανώθηκαν σε σωματεία θρησκευτικού, εθνικού και εμπορικού προσανατολισμού.

Η παρούσα ανακοίνωση θέτει προς συζήτηση το “fenomeno associativo” της Δήλου, εστιάζοντας στα επαγγελματικά σωματεία των ξένων εμπόρων που δραστηριοποιήθηκαν στο νησί την περίοδο 166-88 π.Χ. Θα διερευνηθούν οι λόγοι που ώθησαν τους εμπόρους της εποχής να εγκατασταθούν εκεί και να οργανωθούν σε σωματεία, ενώ ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί σε ζητήματα μεθοδολογικής προσέγγισης. Παράλληλα, θα εξεταστούν η φύση, ο χαρακτήρας, η δράση και η εσωτερική οργάνωση κάποιων χαρακτηριστικών παραδειγμάτων, καθώς επίσης, η σχέση τους με τον χώρο και η αλληλεπίδρασή τους με την ευρύτερη δηλιακή κοινωνία.

Αρταβάνη, Ιουλία

***Η ΡΩΜΑΪΚΗ VIRTUS ΚΑΙ Η ΠΡΟΣΛΗΨΗ ΤΗΣ
ΑΠΟ ΤΗ ΦΑΣΙΣΤΙΚΗ ΙΤΑΛΙΑ***

Το ιδεώδες της στρατιωτικής ανδρείας (*virtus*) ως μία από τις πολιτικές αρετές κατείχε σημαντική θέση στο πλαίσιο της ρωμαϊκής κοινωνίας. Αρχικά, η ανάδειξή της αποτελούσε έργο των νικηφόρων στρατηγών της *res publica* ενώ στη συνέχεια η στρατιωτική αρετή ταυτίστηκε με τον ρωμαίο αυτοκράτορα. Οι πρακτικές, οι οποίες υιοθετήθηκαν για την προβολή της *virtus* σχετίζονταν με τις νίκες του ρωμαϊκού στρατού, είχαν ως κύριο «πρωταγωνιστή» τον επικεφαλής του ρωμαϊκού στρατού αλλά ως κύριο αποδέκτη τον ρωμαϊκό λαό, καθώς η πλειονότητά τους λάμβανε χώρα στην πόλη της Ρώμης.

Στο πλαίσιο της συγκεκριμένης παρουσίασης θα αναδειχθούν αρχικά οι ρωμαϊκές εκείνες πρακτικές που υιοθετήθηκαν για την προβολή του ιδεώδους της στρατιωτικής ανδρείας, όπως οι θρίαμβοι, οι θριαμβικές αφίδες, η ανέγερση αγαλμάτων στον τύπο του θωρακοφόρου κ.ά., ενώ στη συνέχεια θα μελετηθεί η πρόσληψη των παραπάνω πρακτικών από το καθεστώς του Μουσολίνι αλλά και ο τρόπος που αυτές πολλές φορές οικειοποιήθηκαν και υιοθετήθηκαν.

Η ανάδειξη του «ένδοξου» ρωμαϊκού παρελθόντος και μάλιστα της στρατιωτικής υπεροχής της Ρώμης από το φασιστικό καθεστώς δεν είχε ως κύριο στόχο τη διαμόρφωση της εθνικής συνείδησης και ταυτότητας του ιταλικού λαού αλλά τον παραλληλισμό της ίδιας της Ιταλίας με την αρχαία Ρώμη και κατά συνέπεια την ανάδειξη της «ιταλικής αυτοκρατορίας» του Μουσολίνι ως φυσική συνέχεια της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας του Αυγούστου.

Βασιλείου-Δαμβέργης, Αλέξανδρος-Νεκτάριος

***Η ΕΥΒΟΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟ ΠΟΛΕΜΟ:
ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΠΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ 446 π.Χ. ΜΕΧΡΙ ΤΗΝ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΤΗΣ
ΑΘΗΝΑΣ ΤΟ 404 π.Χ.***

Στην παρούσα ανακοίνωση θα ασχοληθώ με τις εχθροπραξίες μεταξύ Ευβοέων και Αθηναίων κατά τον Πελοποννησιακό πόλεμο, από την αποστασία της Εύβοιας το 446 π.Χ. και την καταστολή της από τον αθηναϊκό στόλο με επί κεφαλής τον ίδιο τον Περικλή, μέχρι τη νέα, επιτυχημένη αποστασία το 411 π.Χ. και την σύμπραξη με το πελοποννησιακό ναυτικό μέχρι την παράδοση της Αθήνας το 404 π.Χ.

Πιο συγκεκριμένα θα αναλύσω την πορεία του αθηναϊκού στόλου και την πολιορκία της πόλεως Ιστιαίας (Κάστρο Ωρεών) με βάση τις αρχαίες φιλολογικές και επιγραφικές πηγές, την τοπογραφία, χερσαία και θαλάσσια, και τα αρχαιολογικά ευρήματα που φανερώνουν την ίδια την θέση και την έκταση της πόλεως Ιστιαίας τον 5ο αιώνα, η οποία και πολιορκήθηκε. Θα μιλήσω σύντομα για την υποταγή της υπόλοιπης Εύβοιας και τις συνακόλουθες πολιτειακές αλλαγές (πολίτευμα και δικαστικές αρμοδιότητες που άλλαξαν).

Κατόπιν, αφού αναφερθώ σύντομα στην αναγκαστική συμμετοχή των Ευβοέων στις εχθροπραξίες του αθηναϊκού στρατού και στόλου μέχρι το 411 π.Χ. (μεταξύ αυτών στη Σικελική εκστρατεία), θα μιλήσω για την ναυμαχία της Ερέτριας ανάμεσα στον αθηναϊκό και τον πελοποννησιακό στόλο υπό τον Αγησανδρίδα, με τον οποίο συνέπραξαν οι Ερετριείς, η οποία είχε ως αποτέλεσμα την ήττα του αθηναϊκού στόλου και την αποστασία της Ερέτριας και όλης της Εύβοιας πλην Ωρεού. Εδώ θα παρουσιάσω τις κινήσεις των στόλων, το ναυτικό πεδίο μάχης, καθώς και την έκταση και την μορφή της Ερέτριας βάσει τοπογραφίας και ευρημάτων. Θα κλείσω μνημονεύοντας την συμμετοχή των Ευβοέων στο στόλο της Πελοποννησιακής Συμμαχίας μέχρι την καταστροφή του αθηναϊκού στόλου στους Αιγός Ποταμούς το 405 π.Χ.

***Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΙΣΤΗ: ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΣ ΚΑΙ ΑΜΥΝΤΙΚΟΣ
ΟΠΛΙΣΜΟΣ ΣΤΙΣ ΤΑΦΕΣ ΤΗΣ ΑΡΧΑΪΚΗΣ ΚΑΙ ΚΛΑΣΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ
ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ***

Στις νεκροπόλεις της αρχαϊκής και κλασικής εποχής της αρχαίας Μακεδονίας, η παρουσία των όπλων ως ταφικά κτερίσματα, ήταν ένα σύνηθες φαινόμενο. Ήδη από τις αρχές του 7ου αι. π.Χ., η συνεχής επέκταση του μακεδονικού βασιλείου, η παρουσία πολλών διαφορετικών φυλών που ζούσαν στην περιοχή και η εξόντωση αυτών από τους Μακεδόνες, δημιούργησαν ένα στρατιωτικό περιβάλλον στην αρχαία Μακεδονία. Όλοι αυτοί οι παράγοντες οδήγησαν στη δημιουργία της ιδεολογίας της «ταυτότητας του πολεμιστή» που χαρακτηρίζεται από την ανδρεία, τον ηρωισμό και τη δύναμη. Αυτή η «ταυτότητα» εκπροσωπήθηκε μέσα από την πραγματική ζωή και πέρασε απευθείας στο θάνατο, ως ταφικό έθιμο.

Οι ταφές πολεμιστών σε μνημειώδεις τάφους με πλούσια κτερίσματα περιγράφονται ως ηρωικές και συνδέονται με το γεγονός ότι οι νεκροί σκοτώθηκαν στο πεδίο μάχης. Οι πλούσιες προσφορές είναι ανάλογες με την ισχυρή θέση των νεκρών (πλούτος, δύναμη, εξουσία κλπ.) και δίνεται έμφαση στον ηρωικό τους χαρακτήρα. Ο επιθετικός και ο αμυντικός οπλισμός (κράνη, ασπίδες, ξίφη, λόγχες δοράτων και ακοντίων, μαχαίρια) αλλά και τα κοσμήματα, τα χρυσά και ασημένια αντικείμενα, αποδεικνύουν το υψηλό βιοτικό επίπεδο και μια ισχυρή στρατιωτική αριστοκρατία.

Το έθιμο της σιδηροφορίας συναντάται στο μεγαλύτερο ποσοστό των νεκροταφείων του 6^{ου} και του πρώιμου 5^{ου} αι. π.Χ., όπου οι οικογένειες των Μακεδόνων άρχισαν να θάβουν τους νεκρούς τους με τον πλήρη στρατιωτικό εξοπλισμό τους. Στα τέλη του 5^{ου} - αρχές του 4^{ου} αι. π.Χ., η ταφική πρακτική της κτέρισης με όπλα αρχίζει να φθίνει και να παρουσιάζει μία καμπή σε σχέση με την αρχαϊκή περίοδο. Ωστόσο το φαινόμενο αυτό δε συμβαίνει σε όλες τις περιοχές της αρχαίας Μακεδονίας, όπου οι άνδρες εξακολουθούν να ενταφιάζονται με τον οπλισμό τους.

Η «ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΙΣΤΗ»

Θέμα της παρούσας ανακοίνωσης αποτελούν οι ταφές πολεμιστών, η σχέση τους με τα ομηρικά πρότυπα καθώς και η προβολή της λεγόμενης «ταυτότητας του πολεμιστή». Αρχικά, θα γίνει μία προσπάθεια αποσαφήνισης των όρων *BigMan* – *Αρχηγός* – *Βασιλεύς*, ενώ παράλληλα θα δοθεί έμφαση στην σχέση του ομηρικού βασιλέα με τον όρο *ήρωας*. Σε μία προσπάθεια συνδυασμού των επιστημών της Ιστορίας και της Αρχαιολογίας, θα εξεταστούν συγκριτικά ο «ηρωικός κώδικας» και τα χαρακτηριστικά τέτοιων ισχυρών ανδρών, όπως προκύπτουν αφενός από την μελέτη των ηρωικών επών και αφετέρου από τα κτερίσματα των ταφών τους. Όσον αφορά τα χαρακτηριστικά αυτά, τα οποία ήταν η προώθηση του μοντέλου του «πολεμιστή», η δυνατότητα παράθεσης και συμμετοχής σε συμπόσια, καθώς και το εμπόριο, αφού σχολιαστούν, θα γίνει προσπάθεια εφαρμογή τους σε συγκεκριμένες περιοχές του ελλαδικού χώρου. Ακολούθως, θα παρουσιαστούν ως επιλεκτικές περιπτώσεις μελέτης θέσεις (Λευκαντί, Θέρμος και Ερέτρια) στις οποίες εντοπίζονται αρχαιολογικά αυτοί οι άνδρες. Θα εξεταστεί επίσης το ζήτημα του συσχετισμού των ταφικών πρακτικών στις εν λόγω θέσεις με τα ομηρικά έπη. Θα σχολιαστεί το γεγονός της γνώσης ή μη του Ομήρου περί της ηρωολατρείας, καθώς και το αν τα ομηρικά έπη αποτέλεσαν πηγή έμπνευσης για τις μεγαλοπρεπείς ταφικές πρακτικές αυτών των ισχυρών αντρών ή το αντίστροφο. Τέλος, σε συνδυασμό και με τις εξελίξεις στον κλάδο της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, θα προσεγγίσουμε ανθρωπολογικά την ταυτότητα αυτών των ανθρώπων, εξετάζοντας ζητήματα όπως η κοινωνική τους θέση μέσα στην κοινότητά τους, η ενδεχόμενη «συνέχεια» μιας μυκηναϊκής παράδοσης ως πηγή της εξουσίας τους, η ερμηνεία που προτείνεται για την επιλογή του συγκεκριμένου τύπου ταφής και ο αντίκτυπός του στην κοινότητα όπου ανήκαν.

Δαλαβέρας, Ανδρέας

***ΙΕΡΑ ΚΑΙ ΛΑΤΡΕΙΕΣ ΤΗΣ ΠΕΛΛΑΣ
ΣΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΟΥ 4^{ου} ΑΙΩΝΑ π.Χ.***

Η Πέλλα, πόλη της βόρειας Βοττιαίας, ιδρυμένη «παρά θάλασσαν», αποτελεί ενότητα της Διδακτορικής Διατριβής που εκπονώ από το 2015 με τίτλο: «Λιμάνια και Ιερά στο βόρειο Αιγαίο από την εποχή του Σιδήρου έως τους Κλασικούς χρόνους», με την επίβλεψη της επίκ. καθηγήτριας Κλασικής Αρχαιολογίας κ. Ε. Κεφαλίδου.

Ο Στέφανος Βυζάντιος αναφέρει πως η αρχική κόμη στη θέση της Πέλλας ονομαζόταν Βούνομος. Για τη μετονομασία της σε Πέλλα παραδίδονται διαφορετικές εκδοχές, σχετικές είτε με τον ομώνυμο ιδρυτή της, είτε με τα τεφρού χρώματος βοοειδή της. Ο Ηρόδοτος εξιστορώντας την πορεία των Περσών στον Θερμαϊκό κόλπο, αναφέρεται στην Πέλλα, επιβεβαιώνοντας τη μετονομασία της πόλης ήδη στον πρώιμο 5^ο αιώνα π.Χ. Περί τα 400 π.Χ., ο Αρχέλαος αποσκοπώντας σε οικονομικά και πολιτικά οφέλη, μετέφερε την πρωτεύουσα του μακεδονικού βασιλείου από τις Αιγές στην Πέλλα, πόλη με σημαντική θέση στον Θερμαϊκό κόλπο. Μέσα σε λίγες δεκαετίες, από τον αιφνίδιο θάνατο του έως την περίοδο βασιλείας του Φιλίππου Β΄, παρά τις συχνές αναταραχές και ανακατατάξεις, η Πέλλα μετατράπηκε σε «μεγίστη των εν Μακεδονία πόλεων», με μοντέρνα ρυμοτομία, διοικητικό κέντρο και ιερά πανελληνίων θεοτήτων.

Συστηματικές ανασκαφές από τη δεκαετία του 1970, εμπλούτισαν τις γνώσεις μας για τη λατρευτική ζωή της πόλης, καλύπτοντας κενά των σωζόμενων γραμματειακών πηγών. Ανάμεσα στις παλαιότερα τεκμηριωμένες λατρείες της Πέλλας (με ενδείξεις επιγραφικής, νομισματικής, κοροπλαστικής), συγκαταλέγονται ο Δίας, ο Ποσειδώνας, η Αθηνά και ο Ηρακλής, μυθικός γενάρχης των Τημενιδών του Άργους από τους οποίους καταγόταν ο βασιλικός οίκος της Μακεδονίας. Παράλληλα, ήρθαν στο φως σημαντικά ιερά ύστερων κλασικών χρόνων, όπως το ιερό της Δήμητρας Θεσμοφόρου, ιδρυμένο εκτός των τειχών και το ιερό της Μητέρας των Θεών και της Αφροδίτης, ιδρυμένο βόρεια και σε επαφή με την Αγορά της αρχαίας πόλης.

Δημητρακοπούλου, Βασιλεία

***ΠΗΛΙΝΑ ΕΙΔΩΛΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΠΥΛΗΣ
ΤΟΥ ΝΟΤΙΟΥ ΠΕΡΙΒΟΛΟΥ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΤΩΝ ΑΒΔΗΡΩΝ***

Η ελληνιστική και ρωμαϊκή πόλη των Αβδήρων της Αιγαιακής Θράκης εντοπίστηκε το 1950 από τις ανασκαφικές έρευνες του Δ. Λαζαρίδη στην περιοχή του ακρωτηρίου Μπουλούστρα, δηλαδή στην περιοχή που αργότερα θα δοθεί το συμβατικό όνομα «Νότιος Περίβολος» της πόλης. Ο ίδιος ανάμεσα στα ποικίλα ευρήματα, θα επιλέξει και θα αναδείξει την σημασία της τοπικής κοροπλαστικής. Η επισταμένη μελέτη ενός μεγάλου αριθμού ειδωλίων και του «Εργαστηρίου Κοροπλαστικής» των Αβδήρων στην διατριβή του με τίτλο «Πήλινα Ειδώλια Αβδήρων» το 1960 αποτελεί αναμφισβήτητα, μέχρι και σήμερα, σημείο αναφοράς στην μελέτη της κοροπλαστικής της βορείου Ελλάδας. Έκτοτε, οι έρευνες της Εφορείας Αρχαιοτήτων Ξάνθης έχουν φέρει στο φως πλήθος νέων πήλινων ειδωλίων, την μελέτη και δημοσίευση ορισμένων εκ των οποίων ανέλαβα να εκπονήσω στα πλαίσια της διπλωματικής μου εργασίας.

Στην παρούσα ανακοίνωση θα παρουσιαστεί τμήμα του προς μελέτη υλικού το οποίο προέρχεται από την περιοχή της δυτικής πύλης του Νοτίου περιβόλου, και ειδικότερα από δύο οικοδομήματα -πιθανότατα οικίες- τα οποία βρίσκονται εκατέρωθεν του δρόμου της πύλης και σε επαφή με το τείχος, και χρονολογούνται από τα μέσα του 4^{ου} αι. π.Χ. έως και τα μέσα του 4^{ου} αι. μ.Χ.. Αρχικά, ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στον προσδιορισμό των προτιμώμενων εικονογραφικών τύπων στην περιοχή και στον εντοπισμό τοπικών εργαστηρίων, επιρροών και τυχόν εισαγωγών. Εν συνεχεία θα γίνει μία προσπάθεια συσχετισμού της χρήσης των ειδωλίων με τους χώρους εύρεσης τους και την ευρύτερη ανασκαφική περιοχή. Τέλος, μέσα από την ένταξη των ειδωλίων στο κοινωνικοπολιτικό και ιστορικό τους πλαίσιο και την προσέγγισή τους ως μέσων καλλιτεχνικής και λατρευτικής έκφρασης της κοινωνίας που τα δημιούργησε, θα επιχειρηθεί η διατύπωση κάποιων υποθέσεων για την σημασία της παρουσίας τους στην περιοχή, σε σχέση με την ταυτότητα της πόλης, κατά την περίοδο αυτή, αλλά και την ίδια την πύλη, καθώς «οί γάρ πολέμιοι επί τάς δυσικάς εισέρχονται πύλας» (Ιεροκλέους και Φιλαργίου, Φιλόγελως 110).

Δουλφής, Γιώργος

***ΟΙ ΠΟΛΕΜΙΚΕΣ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΟΥ ΙΕΡΟΥ
ΤΟΥ ΑΠΟΛΛΩΝΑ ΣΤΗΝ ΑΛΑΣΑΡΝΑ ΤΗΣ ΚΩ
ΚΑΙ ΕΝΑ ΕΝΕΠΙΓΡΑΦΟ ΒΛΗΜΑ***

Η πανεπιστημιακή ανασκαφή στην Αλάσαρνα της Κω, που πραγματοποιείται υπό τη διεύθυνση ομάδας καθηγητριών τού Πανεπιστημίου Αθηνών από το 1985 ως σήμερα, έχει αποκαλύψει το ελληνιστικό ιερό τού Απόλλωνα και έναν πρώιμο βυζαντινό οικισμό. Η θέση έγινε γνωστή ήδη τον 19ο αι. αλλά κυρίως χάρη στις επιγραφές που δημοσίευσε ο Herzog στις αρχές τού 20ου αι., από τις οποίες πληροφορούμαστε ότι η αρχαία Αλάσαρνα και η θαλάσσια περιοχή της είχε υπάρξει επανειλημμένα κατά τα ελληνιστικά χρόνια θέατρο πολεμικών συγκρούσεων. Οι σημαντικότερες από αυτές ήταν ο Α΄ Κρητικός πόλεμος (205-201 π.Χ.) και ο πόλεμος που ακολούθησε αμέσως μετά ανάμεσα στους Ροδίους, συμμάχους των Κώων, και τον Φίλιππο Ε΄.

Στην ανακοίνωση αυτή θα παρουσιαστούν συνοπτικά οι πολεμικές περιπέτειες του ελληνιστικού ιερού όπως μπορούν να τεκμηριωθούν χάρη στις παλιές και νέες επιγραφικές μαρτυρίες και τα αρχαιολογικά δεδομένα που έχουν προκύψει από τις ανασκαφές. Από τα τελευταία, ξεχωριστής σημασίας είναι ένα πρόσφατο εύρημα, ένα λίθινο βλήμα με εγχάρακτο γράμμα, που συμπληρώνει παραστατικά τις γνώσεις μας για τις αγωνίες που πέρασαν οι Αλασαρνίτες υπερασπιζόμενοι τον τόπο τους και το ιερό τους, ενώ επιπλέον συμβάλλει στις μάλλον περιορισμένες γνώσεις μας για την *καταπαλτική* τεχνολογία, μια τεχνική πολέμου που αναπτύχθηκε κυρίως στα ελληνιστικά χρόνια, και για την οποία γνωρίζουμε ότι, σύμφωνα με τον Βίωνα τον Περγαμινό (*Κατασκευαί πολεμικῶν ὀργάνων καὶ καταπαλτικῶν*), η γειτονική Ρόδος είχε συμβάλει καθοριστικά στην εξέλιξή της.

Η ΙΕΡΑ ΚΑΙ ΑΣΥΛΟΣ ΤΕΩΣ

Πολλές ήταν οι πόλεις στην ελληνιστική εποχή που επιδίωξαν να ανακηρυχθούν άσυλοι, να απαλλαγούν δηλαδή από τη σύλη αλλά και να προστατευτούν από τον κίνδυνο πειρατικών επιδρομών και ληστρικών επιθέσεων. Το προνόμιο αυτό ήταν, κατά κάποιο τρόπο, επέκταση, σε επίπεδο πόλης, της ασυλίας που παλαιότερα αναγνωριζόταν αποκλειστικά σε ιερά και στους ικέτες που κατέφευγαν σε αυτά. Για να επιτύχουν το δικαίωμα της ασυλίας οι πόλεις που βρίσκονταν υπό τον έλεγχο κάποιου ηγεμόνα όφειλαν να απευθύνονται αρχικά σε αυτόν προκειμένου να τους παραχωρήσει την ασυλία αλλά και να καταστήσει ιερά την πόλη (*καθιέρωσις*). Η Τέως, σημαντική πόλη της Ιωνίας και παλαιότατο κέντρο λατρείας του Διονύσου βρέθηκε στην δίνη των ελληνιστικών πολέμων και των πειρατικών επιδρομών, μία εκ των οποίων μαρτυρείται σε μακροσκελή επιγραφή. Σταδιακά όμως από τα τέλη του 3^{ου} αι. π.Χ. συντελείται μία εντυπωσιακή μεταστροφή στην ιστορία της πόλης, που θα επηρεάσει όλη την μετέπειτα πορεία της. Οι Τήιοι με μία σειρά από στρατηγικές κινήσεις, πάντα καθοδηγούμενοι από την ευλάβειά τους στον θεό Διόνυσο, κατάφεραν να εντάξουν την πόλη στον χάρτη της απέραντης ελληνιστικής οικουμένης, καθώς στα τέλη του 3^{ου} αι. π.Χ. η Τέως κηρύχθηκε ιερά και άσυλος, και μετατράπηκε σε διονυσιακό κέντρο διεθνούς εμβέλειας. Είχε προηγηθεί η εγκατάσταση των Διονυσιακών Τεχνιτών -των απ' Ιωνίας και Ελλησπόντου- που θα έχουν έδρα τους την Τέω για εκατό και πλέον έτη προσδίδοντάς της ακόμη μεγαλύτερη αίγλη, αλλά και η ανέγερση του μεγαλύτερου έως τότε ναού που είχε κατασκευαστεί ποτέ για τον θεό Διόνυσο, έργο του Ερμογένους, αγαπημένου αρχιτέκτονος του Ρωμαίου Βιτρούβιου. Η ασυλία της πόλης προστάτευε την Τέω από εξωτερικούς κινδύνους και της προσέφερε έναν ειρηνικό βίο στο αναασφαλή ελληνιστικό κόσμο.

Η ΑΡΧΑΪΣΤΙΚΗ ΑΘΗΝΑ ΤΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Η νοσταλγία και η αναδρομή στο παρελθόν προέρχονται κυρίως από την ανάγκη για αναβίωση των παλαιών εποχών και αξιών σε περιόδους ύπαρξης συντηρητικής πολιτικής ή και σε περιόδους κρίσης. Η επανάληψη των παλαιών και αξιοσέβαστων τύπων εγγυάτο την διαχρονική τους ποιότητα και την σταθερότητά τους. Η αρχαϊκή θεά Αθηνά τόσο στις όψεις των νομισμάτων όσο και στους αμφορείς-έπαθλα των Παναθηναίων, είναι ένα από τα πιο χαρακτηριστικά παραδείγματα αυτής της συνήθειας αλλά και ένα διαχρονικό σύμβολο της Αθήνας. Όσον αφορά την γλυπτική παραγωγή, ο αρχαϊσμός ως τεχνοτροπικό ιδίωμα συνιστά την σκόπιμη αναβίωση στάσεων, κομμώσεων και πτυχολογίας της αρχαϊκής εποχής σε συνδυασμό με διακριτικά γνωρίσματα μεταγενέστερων εποχών.

Η παρούσα ανακοίνωση πραγματεύεται ένα παράδειγμα αρχαϊστικής γλυπτικής, το άγαλμα της θεάς Αθηνάς από την Έπαυλη των Παπύρων στο Ηράκλειο της δυτικής Ιταλίας, το οποίο συνεξετάζεται με τέσσερα θραύσματα ενός παρόμοιου αγάλματος από τις αποθήκες του Μουσείου Ακροπόλεως καθώς και ένα αποσπασματικό κεφάλι από την αποθήκη του Μουσείου Αρχαίας Αγοράς.

Κοτρωνάκης, Πάυλος

***ΜΗΛΟΣ: ΕΙΡΗΝΗ ΚΑΙ ΠΟΛΕΜΟΣ, ΟΙ ΔΥΟ ΟΨΕΙΣ ΤΟΥ ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΣ
(Ο “ΘΗΣΑΥΡΟΣ” ΤΟΥ 1907)***

Το φθινόπωρο του 1907 βρέθηκε τυχαία στη Μήλο ένας “θησαυρός” με πάνω από 100 αργυρά νομίσματα (στατήρες). Στην πλειοψηφία τους, οι τύποι των νομισμάτων αυτών αποτελούν μοναδικότητες που δεν είναι γνωστές από κανένα άλλο εύρημα. Συνεπώς, τα νομίσματα του “θησαυρού τής Μήλου” αποτελούν ένα “uniquum”, καταλεγόμενα μεταξύ των σπανιότερων του αρχαίου ελληνικού κόσμου.

Παραδοσιακά, το αξιοπερίεργο της εύρεσης στη Μήλο νομισματικών τύπων που δεν είναι γνωστοί από πουθενά αλλού, ερμηνευόταν συνδέοντας τον “θησαυρό” με τα πολεμικά γεγονότα τού 416 π.Χ. και την καταστροφή τής Μήλου από τους Αθηναίους. Υποστηρίχθηκε, δηλαδή, ότι οι στατήρες κόπηκαν προκειμένου οι Μήλιοι να αντιμετωπίσουν τα έξοδα του επικείμενου πολέμου. Για να επισκευάσουν τα τείχη, να πληρώσουν στράτευμα και να εισαγάγουν τρόφιμα στο νησί, ενόψει πιθανής μακροχρόνιας πολιορκίας, οι Μήλιοι προέβησαν σε κοπή αργυρών στατήρων. Τα νομίσματα όμως αυτά ποτέ δεν πρόλαβαν να τεθούν σε κυκλοφορία (ή κυκλοφόρησαν ελάχιστα): οι Αθηναίοι φαίνεται πως ήρθαν νωρίτερα απ' όσο περίμεναν οι Μήλιοι και όταν τελικά εισήλθαν νικητές στην πόλη τής Μήλου και σφαγίασαν τον ανδρικό πληθυσμό, κατέλαβαν και το δημόσιο θησαυροφυλάκιο. Βρήκαν εκεί το απόθεμα των νομισμάτων και τα έλιωσαν όλα, για να χρησιμοποιήσουν τον άργυρο για τις δικές τους ανάγκες. Επιπλέον, έλιωσαν και όσα άλλα νομίσματα έπεσαν στα χέρια τους, από τα λίγα που είχαν προλάβει να κυκλοφορήσουν. Δε γλύτωσαν παρά τα 100 περίπου νομίσματα που βρέθηκαν στη Μήλο το 1907 και τα οποία ο κάτοχός τους είχε προλάβει να κρύψει στη γη πριν έρθει το τέλος.

Αυτή η “κρατούσα” άποψη για την ερμηνεία και τη χρονολόγηση των νομισμάτων πρέπει να αναθεωρηθεί. Οι στατήρες τού “θησαυρού” δεν είναι νομίσματα που κόπηκαν γύρω στο 416 π.Χ. και ενόψει μιας πολεμικής αναμέτρησης. Αντίθετα, κόπηκαν σε εποχές ευημερίας και ειρήνης για τη Μήλο, πολύ νωρίτερα από την επέμβαση των Αθηναίων, τότε που τίποτα δεν προοιωνίζε την τραγική έκβαση που θα είχαν τα πράγματα.

Κόχυλας, Μάνος

***Η ΣΑΜΙΑΚΗ ΠΕΡΑΙΑ ΩΣ ΠΕΔΙΟ ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΗΣ ΜΕ ΓΕΙΤΟΝΙΚΕΣ
ΠΟΛΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΜΕΤΑΞΥ 5^{ου}-2^{ου} αι. π.Χ.***

Τα αρχαϊκά χρόνια αποτέλεσαν για τον αρχαίο ελληνικό κόσμο περίοδο έντονων διεργασιών. Ένα από τα νέα πολιτικά φαινόμενα ήταν η κατάληψη εδαφών στην ηπειρωτική χώρα από τις απέναντι νησιωτικές πόλεις. Τα εδάφη αυτά περιγράφονταν συνήθως με τον όρο « περαιία ». Η Σάμος ήταν μία από τις πολλές νησιωτικές πόλεις που διατηρούσε περαιία.

Η παλαιότερη μνεία σύνδεσης της Σάμου με τις απέναντι ακτές προέρχεται από τα τέλη 8^{ου} – αρχές 7^{ου} π.Χ. Η σαμιακή περαιία προκαλούσε διαμάχες με τις γειτονικές πόλεις ήδη από τον 7^ο αι. π.Χ.

Η Σάμος μετά τους Περσικούς Πολέμους κατείχε εκτάσεις στα παράλια του κόλπου της Εφέσου. Τη δεκαετία του 440 π.Χ. ξέσπασε πόλεμος μεταξύ Σάμου και Μιλήτου για εκτάσεις « περί Πριήνης ». Η απείθεια των Σαμίων να δεχτούν την αθηναϊκή παρέμβαση οδήγησε στον Σαμιακό Πόλεμο.

Η Σάμος για το υπόλοιπο του 5^{ου} αι. στερείται μέρος της περαιίας της. Πόλη και περαιία επανενώνονται το 403 π.Χ., αλλά προσωρινά έως την Ανταλκίδειο Ειρήνη. Οι περιπέτειες του σαμιακού κράτους κορυφώνονται με την κατάλυση της αυτονομίας του το 365 π.Χ. Η επανασύσταση της πόλης το 322 π.Χ. ξεκίνησε νέο γύρο διενέξεων.

Ο ελληνιστικός κόσμος διέφερε ριζικά από τα κλασικά χρόνια. Ορισμένοι παράγοντες διαφοροποίησης ήταν η δημιουργία των ελληνιστικών μοναρχών, η εντεινόμενη παρεμβατικότητα της Ρώμης και η ενίσχυση του φαινομένου της διαιτησίας. Τα παραπάνω χαρακτηριστικά εντοπίζονται στις διενέξεις Σάμου-Πριήνης. Επαρκή στοιχεία διασώζονται για τις παρεμβάσεις του Λυσίμαχου, 283/2 π.Χ., της πόλης της Ρόδου, 197-192 π.Χ., και της Ρώμης το 188 π.Χ. και το 135 π.Χ. Πεδία αντιπαράθεσης αποτέλεσαν η περιοχή της Βατινήτιδος και του Καρίου.

Η κατοχή εδαφών στη Μικρά Ασία από τους Σαμίους αποτελούσε μία ατέρμονη πηγή προστριβών με τις γειτονικές πόλεις έως τον 1^ο αι. π.Χ. αποκλειστικά για οικονομικούς λόγους.

Κυλινδρέας, Μιλτιάδης
Μότσιου, Παρασκευή
Παπαγεωργίου, Αγγελική

***ΑΚΟΛΟΥΘΩΝΤΑΣ ΤΑ ΒΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ:
ΟΙ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΕΡΓΑΜΟΥ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΥΣΤΕΡΗ ΚΛΑΣΙΚΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗ
ΠΕΡΙΟΔΟ***

Η πολεμική λατρεία σε δυο από τις μεγαλύτερες πολιτικές δυνάμεις του αρχαίου ελληνικού κόσμου αποτελεί τον βασικό πυρήνα του παρόντος εγχειρήματος. Ακολουθώντας την πορεία ενός γεωγραφικού και παράλληλα χρονικού και πολιτικού τόξου, και με σημεία αναφοράς τα βασίλεια της Μακεδονίας και της Περγάμου από τον 4^ο έως και τον 2^ο αι. π.Χ., θα επιχειρηθεί η αποτύπωση των κοινωνικών και πολιτικών τους αντανakλαστικών υπό το καθεστώς εξωτερικής απειλής.

Οι θεματικοί άξονες στους οποίους θα εστιάσει η παρούσα μελέτη, ώστε να εξαχθούν τα πρώτα συμπεράσματα, είναι τα οικοδομήματα αφιερωμένα σε πολεμικές θεότητες εντός της πόλεως, τα πολεμικά αναθήματα στα πανελλήνια ιερά και σε άλλες τοποθεσίες εκτός πόλεως, και το φαινόμενο της λατρείας πολεμικών θεοτήτων. Πιο συγκεκριμένα, η μνεία σε νικητήρια πολεμικά γεγονότα σε συνδυασμό με τις ποσοτικές και στατιστικές αναλύσεις των δεδομένων που θα προκύψουν, θα συνδράμουν στην καινοτόμο προσέγγιση του ζητήματος. Εν συνεχεία, με κινητήριο μοχλό την δημιουργία πολυεπίπεδου χάρτη, μέσω του οποίου θα παρατηρηθεί η διασπορά των δεδομένων, θα εκτιμηθεί ο αριθμός των οικοδομημάτων που ήταν αφιερωμένα σε πολεμικές θεότητες, η συγκέντρωση των αναθημάτων, η εκτενής αναφορά των λατρευόμενων πολεμικών θεοτήτων, καθώς και πιθανές χωροταξικές κατηγοριοποιήσεις. Ακολούθως, απώτερος σκοπός είναι η ψηλάφηση και η ερμηνεία του πολεμικού συναισθήματος, όπως αυτό εκφράζεται στις προαναφερθείσες υπερδυνάμεις της αρχαιότητας.

Λουλακούδης, Κυριάκος

**ΟΙΝΟΠΑΡΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ.
ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ Η ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΛΗΝΟΥ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΛΑΣΙΚΗ ΕΠΟΧΗ ΕΩΣ ΤΗΝ ΥΣΤΕΡΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ**

Η άμπελος και οι διαδικασίες της αμπελοκαλλιέργειας και της οινοπαραγωγής στον Ελλαδικό χώρο ήταν γνωστές από την απώτατη προϊστορία. Στο σπήλαιο Φράγχθι εντοπίζονται γίγαρτα της άγριας ευρασιατικής αμπέλου, *Vitis vinifera sylvestris* σε στρώμα της Παλαιολιθικής/Μεσολιθικής εποχής (περίπου στα 11.000 π.Χ.). Η καλλιέργεια του αμπελιού, η συγκομιδή και οι διαδικασίες της οινοπαραγωγής αποτελούσαν διαδικασίες άμεσα συνυφασμένες με περιόδους ειρήνης. Το πρώτο στάδιο της οινοπαραγωγής περιλαμβάνει την έκθλιψη των στέμφυλων. Ο πιο γνωστός και διαδεδομένος τρόπος εκχύμωσης του σταφυλιού, από την απώτατη αρχαιότητα έως το τέλος της προβιομηχανικής εποχής, υπήρξε η σύνθλιψη στο ληνό.

Η λέξη *ληνός* εμφανίζεται πρώτη φορά στον Ομηρικό ύμνο στον Ερμή (Όμηρικὸς Ὑμνος, *Εἰς Ἑρμῆν*, 103-4) και έχει τη σημασία της σκάφης που χρησιμοποιούνταν ως ποτίστρα για τα ζώα. Την έννοια του πατητηριού την παίρνει, σύμφωνα με τις φιλολογικές πηγές από τους ελληνιστικούς χρόνους και ύστερα. Οι ληνοί γενικά ήταν απλές κατασκευές που περιελάμβαναν ένα σύστημα ληνού-υποληνίου και συχνά ίσως να διέθεταν κρουνοὺς ή αύλακες απορροής. Τόσο ο ληνός όσο και το υπολήνιο, σύμφωνα με τα δημοσιευμένα αρχαιολογικά δεδομένα, μπορούσαν να είναι είτε κτιστές κατασκευές, είτε λαξευτές κατασκευές, είτε ειδικά διαμορφωμένα αγγεία. Αποτελούνταν είτε από ένα μόνο σύστημα ληνού-υποληνίου, ή διαμορφώνονταν σε ένα ευρύτερο συγκρότημα πολλαπλών κατασκευών.

Η εξέλιξη αυτών των κατασκευών παραγωγής σχετίζεται άμεσα με τις ανάγκες παραγωγής και κατανάλωσης, επομένως με την οικονομία, το εμπόριο και την πολιτική κατάσταση κάθε περιόδου. Έτσι παρατηρούμε μικρούς κινητούς ληνούς οικιακού χαρακτήρα ή μικρού μεγέθους δεξαμενές κατά την κλασική και ελληνιστική περίοδο, ενώ στην περίοδο της ρωμαϊκής ειρήνης, της αύξησης της ζήτησης και της άνθισης του εμπορίου, βρίσκουμε ληνούς μεγαλύτερου μεγέθους, καθώς και συγκροτήματα πολλαπλών κατασκευών ληνών-υποληνίων, εντατικής παραγωγής. Σκοπός της προτεινόμενης παρουσίασης είναι η εξέταση των χαρακτηριστικών και της τεχνολογίας των κατασκευών αυτών, η θέση τους μέσα στο χώρο, όπως και η εξέλιξη τους μέσα στο χρόνο.

Μαργαρίτη, Δήμητρα

**ΦΑΥΣΤΙΝΑ ΙΙ, ΜΙΑ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΗ ΜΗΤΕΡΑ:
Η ΠΡΩΤΗ MATER CASTRORUM**

Το 174/175 μ.Χ., σύμφωνα με την επικρατούσα άποψη, η σύζυγος του Μ. Αυρηλίου, Φαυστίνα η Νεότερη, τιμάται με έναν εντελώς πρωτότυπο τίτλο για τα μέχρι τότε δεδομένα. Ονομάζεται *mater castrorum*, που στα ελληνικά αποδίδεται ως *μήτηρ τῶν στρατοπέδων*. Ο τίτλος αυτός προκαλεί εντύπωση γιατί δεν έχει ακουστεί ποτέ πριν. Κυρίως, όμως, γιατί συσχετίζει εμφανώς την αυτοκράτειρα με το στρατό, έναν τομέα που οι γυναίκες όχι μόνο δεν είχαν καμία θέση, αλλά η εμπλοκή τους με αυτόν έπληττε το κύρος των αρρένων συγγενών τους και τη δική τους φήμη, σύμφωνα με την άποψη που επικρατούσε από τα χρόνια της *res publica*. Γιατί, λοιπόν, ένας τόσο συνετός αυτοκράτορας, όπως ο Μ. Αυρήλιος, ο οποίος μάλιστα δεν είναι γνωστός για τις προσπάθειές του να κολακέψει το στρατό, απέδωσε αυτόν τον τίτλο στη γυναίκα του; Ή, αν δεν τον απέδωσε ο ίδιος αλλά η Σύγκλητος ή τα στρατεύματα, γιατί της επέτρεψε να τον δεχτεί; Οι φιλολογικές πηγές δίνουν ελάχιστα και αντικρουόμενα στοιχεία σχετικά με το πότε και το γιατί της αποδόθηκε ο τίτλος και από ποιόν. Οι επιγραφικές μαρτυρίες είναι σχεδόν ανύπαρκτες. Αρκετά είναι, όμως, τα νομίσματα που φέρουν τον τύπο της *mater castrorum* με διάφορες παραλλαγές. Όλα τα παραπάνω δεν δίνουν σαφείς απαντήσεις σχετικά με τη σκοπιμότητα του τίτλου, αλλά μόνο ενδείξεις. Αυτές οδηγούν στην υπόθεση ότι λόγοι διαδοχής καθώς και η δύσκολη στρατιωτική κατάσταση της περιόδου ήταν αυτά που συνετέλεσαν στο να πάρει η Φαυστίνα αυτόν τον καθαρά προπαγανδιστικό τίτλο, και να γίνει, έτσι, η πρώτη μιας σειράς αυτοκρατειρών που ονομάστηκαν *μητέρες τῶν στρατοπέδων*.

Μαργέτη, Βάσω

***Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ
ΚΑΙ Η ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΩΝ ΑΜΥΝΤΙΚΩΝ ΥΠΟΔΟΜΩΝ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ
ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗ ΛΥΚΟΥΡΓΕΙΑ ΕΠΟΧΗ (338-325/4)***

Παρά την καταστροφική ήττα που υπέστη, η Αθήνα αμέσως μετά την Χαιρώνεια ανασυγκροτεί τις δυνάμεις της και εισέρχεται σε μία περίοδο πολιτικής και οικονομικής άνθησης, η οποία έλαβε τέλος με το ξέσπασμα του Λαμιακού Πολέμου το 323. Η εποχή αυτή στιγματίστηκε από την προσωπικότητα του *Λυκούργου*, ενός ευφυέστατου πολιτικού άνδρα, ο οποίος ανέλαβε τα ηνία της πόλεως αμέσως μετά την Χαιρώνεια και διατήρησε τη θέση αυτή μέχρι και λίγο πριν το τέλος της ζωής του, ως ο *ἐπί τῆ διοικήσει* ή αλλιώς ως *ταμίας των οικονομικών*. Στα 12 συναπτά έτη της θητείας του στο αξίωμα αυτό, ο Λυκούργος κατάφερε να γνωρίσει η Αθήνα μια άνευ προηγουμένου -για τα δεδομένα του 4^{ου} αιώνα- αναγέννηση σε όλους τους τομείς, ώστε δικαίως η περίοδος αυτή να αποκαλείται από την σύγχρονη έρευνα ως *«η εποχή του Λυκούργου»*. Τόσο η οικονομική ευχέρεια της πόλεως, όσο και η μη εμπλοκή της σε πολέμους κατά την περίοδο αυτή, δημιούργησαν τις προϋποθέσεις για την υλοποίηση ενός μεγάλου προγράμματος, σημαντική πτυχή του οποίου αποτέλεσε η στρατιωτική ανασυγκρότηση και η αναβάθμιση της αμυντικής δύναμης της Αθήνας σε ξηρά και θάλασσα.

Στην παρούσα ανακοίνωση, θα γίνει παρουσίαση των έργων που αφορούν στην στρατιωτική οργάνωση της Αθήνας και την ενίσχυση της άμυνας της, όπως η εφηβική μεταρρύθμιση, η συμπλήρωση των τειχών του άστεως, τα οχυρωματικά έργα στον Πειραιά και σε άλλους δήμους της Αττικής, η αύξηση του στόλου, η κατασκευή νεοσοίκων και η ολοκλήρωση της σκευοθήκης του Φίλωνα στον Πειραιά. Παράλληλα, θα διερευνηθούν τα αίτια που οδήγησαν τους Αθηναίους στην απόφαση να ενισχύσουν την άμυνα της πόλης τους εν καιρώ ειρήνης.

ΟΧΥΡΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΦΡΥΚΤΩΡΙΕΣ ΣΤΗ ΒΟΙΩΤΙΑ ΤΟΥ 4^{ΟΥ} ΑΙΩΝΑ Π.Χ.

Στο δεύτερο τέταρτο του 4^{ου} αιώνα π.Χ., η Θήβα έρχεται στο προσκήνιο, εκμεταλλευόμενη την αποδυνάμωση των δυο παραδοσιακών δυνάμεων του ελλαδικού χώρου, της Αθήνας και της Σπάρτης, εξαιτίας του Πελοποννησιακού πολέμου. Η δημιουργία της Θηβαϊκής Ηγεμονίας, έδωσε τη δυνατότητα στους δυο σημαντικούς στρατηγούς, τον Επαμεινώνδα και τον Πελοπίδα, να επεκτείνουν την κυριαρχία της συγκεκριμένης πόλης, τόσο στο Βορρά, όσο και στο Νότο και το Αιγαίο.

Η διασπορά, ωστόσο του βοιωτικού στρατού, άφησε σχεδόν απροστάτευτη την περιοχή της Βοιωτίας, σε πιθανή εισβολή, στην περίπτωση που οι εκστρατείες θα αποτύγχαναν. Για να αποτραπεί ο συγκεκριμένος κίνδυνος, κατασκευάστηκε μια σειρά οχυρωματικών έργων. Τρεις οχυρωμένες λιμενικές θέσεις στον κορινθιακό κόλπο, η Κρεύσις, οι Σίφες και οι Κορσιαί, σε συνδυασμό με το οχυρό των Ελευθερών αλλά και μέσω ενός συνόλου ορθογώνιων πύργων-φρυκτωριών, τόσο στις προσβάσεις του Κιθαιρώνα, όσο και στα περάσματα της ενδοχώρας, παρείχαν την απαραίτητη προστασία και κυριότερα, ένα μέσο αποτροπής σε επίδοξους εισβολείς.

Από την εξέταση της τοιχοποιίας των συγκεκριμένων οχυρώσεων, προκύπτει ότι είναι όλες δομημένες με ακανόνιστο/ ισοδομικό τραπεζοειδές σύστημα, του οποίου οι λιθόπλινθοι διατηρούν τις όψεις λατομείου. Με τον ίδιο τρόπο είναι κατασκευασμένα και τα τείχη της Μεσσήνης, τα οποία σώζονται σε εξαιρετική κατάσταση και είναι γνωστό από τις πηγές ότι οικοδομήθηκαν από τον στρατό του Επαμεινώνδα. Ιδιαίτερο στοιχείο μάλιστα είναι ότι οι πύργοι των οχυρώσεων έφεραν καταπέλτες αμυντικού τύπου.

Από τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, όπως επίσης και από τα κινητά ευρήματα που εντοπίζονται, κυρίως επιφανειακά, όπως η κεραμική, οι οχυρώσεις αυτές, είναι δυνατόν να αναγνωριστούν ως βοιωτικές που κατασκευάστηκαν με σκοπό την άμυνα του Κοινού των Βοιωτών απέναντι σε πιθανές εισβολές της Σπάρτης.

Τα νέα δεδομένα της μελέτης έχουν σαν στόχο να δοθούν απαντήσεις σχετικά με το ποιοι κατασκεύασαν τις οχυρώσεις αυτές, κάτι που αποτελεί διαμάχη της ακαδημαϊκής κοινότητας εδώ και αρκετές δεκαετίες.

Μεντάκη, Μαργαρίτα

***Η ΚΑΣΣΑΝΔΡΑ ΙΚΕΤΙΔΑ ΣΤΟ ΞΟΑΝΟ: Η ΑΙΝΙΓΜΑΤΙΚΗ ΓΥΜΝΟΤΗΤΑ
ΕΝΟΣ ΘΥΜΑΤΟΣ ΠΟΛΕΜΟΥ ΣΤΗ ΜΕΛΑΝΟΜΟΡΦΗ ΚΑΙ ΕΡΥΘΡΟΜΟΡΦΗ
ΑΤΤΙΚΗ ΑΓΓΕΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΜΙΑ ΝΕΑ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ ΤΗΣ***

Στο αρχαϊκό έπος του Αρκτίνου Ιλίου Πέρσις η Κασσάνδρα, αντιλαμβανόμενη την άλωση της Τροίας, καταφεύγει ικέτιδα στο ναό της πολιούχου Αθηνάς, αγκαλιάζοντας το λατρευτικό της ξόανο, καταδιώκεται όμως από τον Αίαντα Λοκρό, ο οποίος, αφηφώντας το άσυλο, την τραβά βίαια από αυτό γκρεμίζοντας τελικά και το ίδιο το άγαλμα. Το επεισόδιο περνά από το πελοποννησιακό εργαστήριο στο ρεπερτόριο των Αθηναίων αγγειογράφων περ. τα 560 π.Χ. επιβιώνοντας με αυξομειώσεις στη δημοτικότητα του έως το 430 π.Χ.. Στις παραστάσεις εικονίζονται τα γεγονότα πριν την κατακρήμνιση του ξοάνου, η καταδίωξη της Κασσάνδρας από έναν ηρωικό Αίαντα ή η βίαιη απόσπασή της από το άγαλμα, καθιστώντας εύκολη τη σύνδεση με την αφήγηση του Αρκτίνου, η φαινομενικά όμως τόσο συμβατική εικονογραφική απόδοση του επεισοδίου αποδεικνύεται μία από τις προβληματικότερες της αττικής αγγειογραφίας εάν εστιάσουμε την προσέγγισή μας στη μορφή της Κασσάνδρας. Η μερική ή πλήρης γυμνότητα της ηρώιδας κέντρισε το ενδιαφέρον των ερευνητών ήδη από νωρίς, επιδεχόμενη πλήθος ερμηνειών, με αυτήν που τη συνδέει με τον επακόλουθο βιασμό της από τον Αίαντα να επικρατεί. Η παρούσα ανακοίνωση θα επιχειρήσει μέσω της πραγματοποίησης εικονογραφικών συγκρίσεων και της παρουσίασης των φιλολογικών αναφορών στην Κασσάνδρα από τον Όμηρο έως το Λυκόφωνα να προτείνει μία νέα ερμηνεία της γυμνότητας ενός εκ των τραγικότερων θυμάτων πολέμου της παγκόσμιας αρχαίας και σύγχρονης γραμματείας και τέχνης. Αποτελεί το επεισόδιο της Κασσάνδρας στην αττική αγγειογραφία του 6ου και 5ου αι.π.Χ. την απεικόνιση ενός ιερόσυλου βιασμού ή το νόημά του είναι περισσότερο σύνθετο; Θα μπορούσε η γυμνότητα της Κασσάνδρας να σηματοδοτεί στοιχεία αντικοινωνικής συμπεριφοράς και μαιναδισμού και ποιά η σχέση της με τις αισθησιακές απεικονίσεις εταίρων στην αττική αγγειογραφία της ίδιας περιόδου; Η εισηγήτρια ελπίζει να ρίξει επιπλέον φως σε ένα εικονογραφικό ζήτημα που από τις αρχές του προηγούμενου αιώνα έως σήμερα παραμένει ακόμη ανοιχτό.

Μητρόπουλος, Γεώργιος

**‘ΝΕΙΚΗΣΑΣ ΠΑΝΤΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ.’: ΤΙΜΗΣΗ ΚΑΙ ΛΑΤΡΕΙΑ ΤΗΣ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΗΣ ΝΙΚΗΣ ΣΤΗ ΡΩΜΑΪΚΗ ΕΛΛΑΔΑ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΙΣ
ΕΠΙΓΡΑΦΙΚΕΣ ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ (31 Π.Χ. – 235 Μ.Χ.)**

‘Και αφού νίκησα σε όλους τους πολέμους, επέτρεψα να ζήσουν οι ικέτες πολίτες’. Έτσι παρουσιάζει ο Οκταβιανός Αύγουστος την αδιαμφισβήτητη επικράτησή του ως μόνου κυρίαρχου στο τρίτο μόλις χωρίο των *Res Gestae*. Πώς όμως αντιλαμβάνονταν οι πόλεις της ελληνορωμαϊκής Ανατολής την αυτοκρατορική Νίκη;

Η παρούσα ανακοίνωση φιλοδοξεί να εξετάσει τόσο τις δημόσιες και ιδιωτικές αναθέσεις προς την αυτοκρατορική Νίκη, όσο και τις εκδηλώσεις λατρείας προς αυτήν, όπως αυτές απορρέουν από τις επιγραφικές μαρτυρίες. Θα μελετηθούν ιδίως τα κείμενα από τις επαρχίες που καλύπτουν το γεωγραφικό χώρο της σημερινής Ελλάδας και χρονολογούνται από την εποχή του Αυγούστου μέχρι και τον Σεβήρο Αλέξανδρο (31 π.Χ. – 235 μ.Χ.).

Η Νίκη αποτελεί τον συνδυαστικό κρίκο μεταξύ πολέμου και ειρήνης. Συνήθως σηματοδοτεί το τέλος των συγκρούσεων και την απαρχή νηνεμίας και γι’ αυτό εορταζόταν με ποικίλους τρόπους από τις επαρχίες. Ιδιαίτερα στο χώρο της ελληνόφωνης Ανατολής, όπου η Νίκη ως ξεχωριστή θεότητα είχε μακραίωνα παρελθόν, είναι εξαιρετικά ενδιαφέρον να εξετασθεί με ποιους τρόπους προσεγγιζόταν η *αυτοκρατορική* Νίκη (“*Victoria Augusta/Augusti*”). Ποιό ήταν το κοινωνικό υπόβαθρο των προσώπων που αναλάμβαναν τη λατρεία της; Ήταν αντικείμενο τίμησης με αναθέσεις και λατρείας στον ίδιο βαθμό σε ελληνικές πόλεις και ρωμαϊκές αποικίες; Μπορούν τα επιγραφικά σπαράγματα να μας οδηγήσουν στο συμπέρασμα ότι συγκεκριμένες νίκες τύχαιναν μεγαλύτερης έμφασης στις επαρχίες της Αχαΐας και της Μακεδονίας ή προτιμούταν να τιμάται η νίκη με ευρεία έννοια ως ιδιότητα, ως χάρισμα του αυτοκράτορα; Τέλος, μπορεί να παρατηρηθεί κάποιου είδους εξέλιξη στη τίμηση και στη λατρεία της “*Victoria Augusta*” στο πέρασμα των αιώνων και των δυναστειών, όσον αφορά τις ποσοτικές διακυμάνσεις των μαρτυριών;

Έχει ειπωθεί εύστοχα ότι η Νίκη διαμόρφωσε και διαιώνισε την αυτοκρατορία (Graillet 1919, 839). Πώς όμως διαμόρφωσε η αυτοκρατορία την Νίκη;

Μούρθος, Ιωάννης

***Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ Η ΕΙΡΗΝΗ ΩΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΜΝΗΜΗΣ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΗ.
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΤΗΣ ΘΑΣΟΥ.***

Κατά την πρώτη περίοδο της ζωής των ελληνικών αποικιών στη Μεσόγειο και τον Εύξεινο Πόντο οι άποικοι είχαν να αντιμετωπίσουν μια σειρά από προκλήσεις. Από τις σημαντικότερες ήταν η ικανότητα των αποίκων να αναπτύξουν ειρηνικές σχέσεις με τους ντόπιους ή να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις μιας μάχης, όταν οι τελευταίοι αντιμετώπιζαν εχθρικά τον νέο πληθυσμό, κάτι που μπορούσε να καθορίσει την επιβίωση ή τον αφανισμό της αποικίας. Ο πόλεμος, ωστόσο, παρέμεινε μια σημαντική σταθερά και στους κατοπινούς αιώνες, καθώς οι αποικίες, ως γνήσιες ελληνίδες πόλεις, συναρτούσαν την ελευθερία τους και με τη δυνατότητα να επιλέγουν αν θα εμπλακούν σε μια πολεμική σύγκρουση. Το ανασκαφικό υλικό αποκαλύπτει όψεις των αλλαγών στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον, ερμηνευτικά σχήματα των αρχαίων κοινωνιών για το παρελθόν τους, τρόπους με τους οποίους συνδέονται διαφορετικές γενιές και εθνοτικές ή κοινωνικές ομάδες. Η μελέτη τέτοιων ζητημάτων θέτει εμμέσως το πρόβλημα του τρόπου με τον οποίο διαμορφώνεται η μνήμη της κοινότητας, καθώς και τι πιθανόν αυτή προτιμά να αποσιωπήσει. Στην παρούσα ανακοίνωση, γίνεται μια προσπάθεια σύντομης ανάλυσης των παραπάνω ζητημάτων με αφορμή την περίπτωση της αγοράς της αρχαίας Θάσου, μιας εκτενώς ανασκαμμένης και δημοσιευμένης ελληνικής αποικίας του βορείου Αιγαίου. Στο πρώτο μέρος του παρουσιάζονται δύο σύντομες αφηγήσεις, της θασιακής ιστορίας και της πορείας που ακολούθησε η χωροταξική διαμόρφωση της αγοράς, ενώ στο δεύτερο σχολιάζεται πώς η μνήμη της κοινότητας και τα μνημεία συνδέονται με τη στάση που κράτησε η πόλη σ' αυτό το τόσο σημαντικό για την επιβίωση μιας αρχαίας πόλης ερώτημα: πόλεμος ή ειρήνη;

***Η ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΚΟΥΡΑΣ ΤΩΝ ΠΟΛΕΜΙΣΤΩΝ
ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗ ΜΑΧΗ***

Σε όλη τη διάρκεια της αρχαιότητας η κόμη προσεφέρετο ως ανάθημα, με το οποίο επεκαλείτο η συνδρομή του Θείου σε κρίσιμες περιόδους και περιστάσεις του βίου των θνητών. Ο πόλεμος, οι συνέπειες του οποίου μπορεί να απέβαιναν μοιραίες για τη ζωή τόσο των μάχιμων ανδρών όσο και των οικείων τους, συνιστούσε ανέκαθεν την κρισιμότερη από τις περιστάσεις αυτές, όπως εξάλλου δραματικά δεικνύουν και οι σκηνές αποχαιρετισμού πριν την αναχώρηση του πολεμιστών για τα πεδία των μαχών. Υπό το πρίσμα αυτό, στο πλαίσιο των θυσιών εξευμενισμού των θεοτήτων και της γενικότερης προετοιμασίας των ανδρών πριν από τις πολεμικές επιχειρήσεις προκειμένης της αίσιας έκβασης αυτών ετελείτο και η εθιμοτυπική κουρά. Η ανάθεση της κόμης των πολεμιστών πριν από τη μάχη, συνοδευόμενη από ευχή υπέρ της ασφαλούς επιστροφής τους, μαρτυρείται στην αρχαία ελληνική γραμματεία ήδη από την εποχή του αρχαϊκού έπους: στο πλαίσιο ιδιαίτερα δαπανηρής αιματηρής θυσίας ο Πηλέας ανέθεσε την κόμη του υιού του στον ποταμό Σπερχειό προκειμένου ο τελευταίος να επιστρέψει ζωντανός από τον Τρωικό Πόλεμο. Στην εισήγηση αυτή, αφού παρουσιαστούν και σχολιαστούν οι σχετικές με το θέμα γραπτές μαρτυρίες, θα εξεταστεί η εικονογραφία της κουράς της ταυτισμένης με τον Παρθενοπαίο ανδρικής μορφής σε μία ομάδα αγγείων από το α΄ μισό του 5^{ου} αιώνα π.Χ., οι παραστάσεις των οποίων έχουν κατά βάση συνδεθεί με την προετοιμασία των «Επτά» πριν την επίθεση κατά των Θηβών. Με παράλληλο σχολιασμό των επί του θέματος γραπτών πηγών και απόψεων σύγχρονων μελετητών αφ' ενός θα επιχειρηθεί μία ερμηνευτική προσέγγιση της κουράς του νεότερου από τους επτά στρατηγούς του Άργους Αρκάδα ήρωα και αφ' ετέρου θα διερευνηθεί η γενικότερη σημασία του εθίμου της κουράς στο πλαίσιο της προετοιμασίας των πολεμιστών.

Μυλωνάς, Μάριος

**«Ἐλένη Νέμεσιν μητέρα εἶναι λέγουσιν Ἕλληνες»
ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΣΤΟ ΒΑΘΡΟ ΤΗΣ
ΡΑΜΝΟΥΣΙΑΣ ΝΕΜΕΣΕΩΣ**

Από την αγαλματική βάση της *Ραμνουσίας Νεμέσεως* έχουν σωθεί 293 θράυσματα, εκ των οποίων 128 ανήκουν στο γλυπτό της διάκοσμο. Η «ζωφόρος» του βάθρου πιθανότατα κατασκευάστηκε λίγα χρόνια έπειτα από το υπερκείμενο λατρευτικό άγαλμα (430 π.Χ.), ήτοι στα τέλη της πρώτης δεκαετίας του Πελοποννησιακού Πολέμου (423-421 π.Χ.), από μέλη του εργαστηρίου του Αγορακρίτου που βασίστηκαν σε *παραδείγματα* καμωμένα από τον Πάριο γλύπτη. Το θέμα και οι πρωταγωνιστές της παράστασης αποκαλύπτονται εν πολλοίς μέσω σχετικής αναφοράς του Πausανία στο ζήτημα, αν και ο περιηγητής μνημονεύει δώδεκα μυθικά πρόσωπα, ενώ οι γλυπτές μορφές του αποκατασταθέντος βάθρου ανέρχονται σε δεκατέσσερις (οκτώ στην πρόσθια πλευρά και από τρεις σε κάθε πλάγια όψη). Η σχετικά πρόσφατη ανασύσταση της βάσης προσέφερε τη δυνατότητα επακριβούς εκτίμησης της θέσης εκάστης μορφής, αλλά δεν επέλυσε οριστικά το ζήτημα της ταυτοποίησης των πρωταγωνιστών της παράστασης. Στην παρούσα ανακοίνωση επιχειρείται μια νέα «ανάγνωση» της αγορακρίτειας σύνθεσης, εξετάζονται οι λόγοι που επέβαλαν την παρουσία και τη διάταξη συγκεκριμένων μυθικών χαρακτήρων σε αυτή και ανιχνεύονται τα σύνθετα πολιτικο-ιδεολογικά μηνύματα που ενδεχομένως υπέφωσκαν στη δημιουργία της.

**ΣΥΣΣΩΜΑΤΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΗ ΛΑΤΡΕΙΑ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΡΩΜΑΪΚΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ (27 π.Χ. – 180 π.Χ.)**

Η ειρήνη του Αυγούστου σηματοδότησε το τέλος μιας μακράς περιόδου πολέμων και ανακατατάξεων στην Ανατολή: κατακτήσεις του Μ.Αλεξάνδρου, πόλεμοι των διαδόχων, πόλεμοι των επιγόνων, ρωμαϊκή παρέμβαση, ρωμαϊκή κυριαρχία, εμφύλιοι πόλεμοι των Ρωμαίων στρατηγών, ανεξέλεγκτη ληστεία και πειρατεία. Η τελική νίκη και επικράτηση του Αυγούστου έφερε και την εποχή της Pax Romana, μιας εποχής που στάθηκε ορόσημο ανασυγκρότησης σε έναν κόσμο που είχε πια αλλάξει. Σε αυτόν τον καινούριο κόσμο, η λατρεία του Ρωμαίου αυτοκράτορα ενσωματώθηκε στον πολιτισμό της Μ. Ασίας, στις γιορτές, στις τελετές, στους ναούς. Αναπόσπαστο κομμάτι του πολιτισμού της Μ. Ασίας αποτελούσαν επίσης και οι διάφορες συσσωματώσεις: ηλικιακές ομάδες που σχετίζονται με το Γυμνάσιο, ομάδες επαγγελματιών, ακόλουθοι κάποιου θεού. Τα μέλη των συσσωματώσεων αυτών, συμμετέχοντας στις εκδηλώσεις και στις τελετές της πόλης, δήλωναν ταυτόχρονα και την θέση τους στον κοινωνικό και πολιτικό βίο, φανερώνοντας την διάθεση τους απέναντι στις σημαντικές μορφές εξουσίας.

Η αυτοκρατορική λατρεία πολλές φορές αποτελούσε ένα κομβικό σημείο στην εσωτερική ζωή μιας συσσωμάτωσης, γεγονός που μας βοηθά να κατανοήσουμε την θέση των συσσωματώσεων αυτών στην κοινωνία της εποχής. Η ενσωμάτωση των αυτοκρατορικών θεών στις τελετές και τα μυστήρια των συσσωματώσεων αποτελεί σημαντικό στοιχείο, επειδή οι τελετές αυτές, τα μυστήρια και οι θυσίες αποτελούν τις ανώτερες πράξεις ευσέβειας στον ελληνορωμαϊκό κόσμο.

Μπορούμε να θεωρήσουμε την εισαγωγή της αυτοκρατορικής λατρείας στην εσωτερική ζωή των συσσωματώσεων ως μια προσπάθεια ένταξης και ενσωμάτωσης στη νέα ρωμαϊκή πραγματικότητα ή αποτελεί μια μηχανική ένδειξη τυπικής νομιμοφροσύνης στον Ρωμαίο αυτοκράτορα;

ΑΝΑΘΕΣΕΙΣ ΑΝΔΡΙΑΝΤΩΝ ΟΛΥΜΠΙΟΝΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΟΛΥΜΠΙΑ

Ο θεσμός της ιερής εκχειρίας συντελούσε σημαντικά στην ομαλή διεξαγωγή των Ολυμπιακών αγώνων, καθώς επέτρεπε στους αθλητές την ασφαλή προσέλευση από όλες τις πόλεις και αποικίες του αρχαίου ελληνικού κόσμου. Η επακόλουθη συμμετοχή πλήθους αθλητών, το αγωνιστικό πνεύμα που επεδείκνυαν και οι νίκες τους, αποτέλεσαν πηγή έμπνευσης για την αρχαία ελληνική τέχνη.

Η ανίδρυση ανδριάντα του νικητή αθλητή αποτελούσε τη μεγαλύτερη ανταμοιβή των Ολυμπιονικών. Όπως μας πληροφορεί ο Πausanias (V 21,1), πέρα από τον αναθηματικό χαρακτήρα, αποτελούσε την ύψιστη ανάμεσα στις τιμές που αποδίδονταν σε έναν Ολυμπιονίκη μιας και μόνο αυτοί μπορούσαν να ιδρύσουν ένα τέτοιο μνημείο. Οι βάσεις που ήταν στημένοι οι εν λόγω ανδριάντες έφεραν πάντοτε επιγραφές με το όνομα του νικητή, το πατρώνυμό του ή την πατρίδα του νικητή, τον γλύπτη και πολλές φορές και το είδος του αγωνίσματος στο οποίο αναδείχθηκε νικητής.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα στοιχεία που αντλούμε από τις επιγραφές των βάσεων, σχετικά με την ταυτότητα του αναθέτη. Πολλές φορές, αναθέτης του ανδριάντα ήταν ο ολυμπιονίκης, που εκτός από την εφήμερη δόξα και κοινωνική ανέλιξη επεδίωκε και την διαίωνηση της φήμης του. Παρόμοια ήταν τα κίνητρα για τη χρηματοδότηση του μνημείου από κάποιο συγγενικό πρόσωπο ή και απόγονο σε μεταγενέστερο χρόνο, καθώς με την ανάθεση επιδιώκεται η διαίωνηση της φήμης της οικογένειας στους επισκέπτες που συνέρρεαν επί αιώνες στο ιερό.

Εντούτοις, η ανάθεση συχνά γινόταν από τη πόλη του νικητή με πρόθεση να τιμήσει τον αθλητή, αλλά στην ουσία να διεκδικήσει μέρος της φήμης του. Η ενέργεια ανίδρυσης ανδριάντων, ακόμα και η θέση τους μέσα στο ιερό, μετατρέπεται με κάποιο τρόπο σε μέσο πολιτικής προπαγάνδας, υποδεικνύοντας έναν άτυπο ανταγωνισμό μεταξύ των πόλεων, μια έμμεση συνέχεια παλαιών αντιπαράθεσεων με ειρηνικά μέσα.

Παπιομίτογλου, Απόστολος

Παρά τοῖς Κρησίν ἐξηλῶσθαι τήν τοξικήν, καί τό τόξον Κρητικόν ὀνομασθῆναι ΚΡΗΤΕΣ ΜΙΣΘΟΦΟΡΟΙ ΣΤΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΠΤΟΛΕΜΑΪΚΗΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ.

Η πολυπλοκότητα και οι τοπικές ιδιαιτερότητες του θεσμού της μισθοφορίας των ελληνιστικών χρόνων μπορούν να αναγνωρισθούν με μεγαλύτερη ευκολία στη μελέτη μεμονωμένων περιπτώσεων και οι Κρήτες μισθοφόροι προσφέρουν αναμφίβολα το καλύτερο παράδειγμα. Η εξέταση των μισθοφόρων από την Κρήτη, οι οποίοι στρατολογήθηκαν στα στρατεύματα της Πτολεμαϊκής Αιγύπτου, αναδεικνύει κατά κύριο λόγο τη μαζική συμμετοχή των Κρητών στις πολεμικές επιχειρήσεις των Λαγιδών και δευτερευόντως δίνει πληροφορίες για το εύρος των κρητικών πόλεων που «εξήγαν» αυτό το σπουδαίο πολεμικό αγαθό, αλλά και για τα αξιώματα που έφεραν οι Κρήτες μισθοφόροι υπηρετώντας τους Πτολεμαίους, επιβεβαιώνοντας τις αγαθές σχέσεις της νήσου με το συγκεκριμένο ελληνιστικό βασίλειο. Πολλοί από αυτούς, αφού εκπλήρωναν τα καθήκοντά τους, επέστρεφαν στις πόλεις από τις οποίες κατάγονταν μεταφέροντας ήθη και έθιμα της Πτολεμαϊκής Αιγύπτου. Μεγάλος, όμως, ήταν και ο αριθμός των Κρητών μισθοφόρων, οι οποίοι εγκαταστάθηκαν στην Αίγυπτο, καθώς προέρχονταν κυρίως από τις πτωχότερες κοινωνικές κατηγορίες της Κρήτης. Οι Κρήτες μισθοφόροι εκτός από τις στρατιωτικές υπηρεσίες που πρόσφεραν στους Πτολεμαίους εν καιρώ πολέμου, αναδείχθηκαν και σε καθοριστικής σημασίας παράγοντα για την σφυρηλάτηση των αγαθών σχέσεων με την Αίγυπτο σε περιόδους ειρήνης, αφού διευκόλυναν τις εμπορικές σχέσεις των δύο λαών με την ανταλλαγή κυρίως προϊόντων κεραμικής. Οι Κρήτες μισθοφόροι αποδείχθηκαν και κοινωνοί των αιγυπτιακών λατρειών. Κατά κύριο λόγο ήταν εκείνοι που μετέφεραν τη λατρεία των αιγυπτιακών θεοτήτων όταν επέστρεφαν στις πατρίδες τους, εξυπηρετώντας τον γενικό στόχο των Πτολεμαίων μοναρχών να διαδόσουν την λατρευτική τους πολιτική στις υπερπόντιες κτήσεις τους. Αξιοσημείωτη, τέλος, είναι και η συμβολή τους στη διαμόρφωση της κρητικής οικονομίας με την εισαγωγή Πτολεμαϊκών νομισμάτων.

Πετράκης, Μανόλης

***ΣΙΑΡΕΝΙΑ ΟΠΛΑ ΑΠΟ ΤΟ ΙΕΡΟ ΤΟΥ ΔΙΟΣ ΠΑΡΝΗΣΣΙΟΥ.
ΜΙΑ ΠΡΩΤΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ.***

Σύντομες ανασκαφικές έρευνες που διενεργήθηκαν το 1959 από τον Ευθύμιο Μαστροκόστα στην κορυφή Καραβόλα της Πάρνηθας, στα σύνορα Αττικής και Βοιωτίας, αποκάλυψαν ιερό αφιερωμένο στο Δία Παρνήσσιο. Το ιερό, πυρήνας του οποίου υπήρξε ένα σπήλαιο, φαίνεται, από τη μελέτη των κεραμικών ευρημάτων, πως λειτούργησε από την Ύστερη Πρωτογεωμετρική περίοδο μέχρι και τα τέλη των Αρχαϊκών χρόνων. Η ταύτιση του ιερού τεκμηριώνεται μέσω επιγραφικών μαρτυριών, ενώ αναφέρεται και από τον Πausανία.

Από τον μεγάλο όγκο των μεταλλικών ευρημάτων που έδωσε η ανασκαφή, στην κατηγορία των όπλων ανήκουν ξίφη και αιχμές δοράτων, όλα κατασκευασμένα από σίδηρο. Στην παρούσα ανακοίνωση θα επιχειρηθεί μία πρώτη παρουσίαση των όπλων αυτών – διατηρώντας επιφυλάξεις σχετικά με την χρονολόγησή τους, καθώς η ανασκαφική έρευνα δεν ολοκληρώθηκε και ο χώρος δεν παρουσίαζε σαφή στρωματογραφική διάκριση. Εν συνεχεία θα επιχειρηθεί η ερμηνεία των όπλων ως πολεμικών αναθημάτων. Η συνήθεια αφιέρωσης όπλων στα ελληνικά ιερά είναι ιδιαίτερα κοινή, όπως επιβεβαιώνεται από τον μακροσκελή και συνεχώς αυξανόμενο αριθμό ιερών, στα οποία έχουν εντοπισθεί ανασκαφικά όπλα. Η αφιέρωσή τους, ειδικά όταν πρόκειται για λάφυρα, αποτελεί άλλωστε την σαφέστερη απόδειξη πολεμικής νίκης. Το φαινόμενο αυτό γίνεται εντονότερο από τα τέλη του 8^{ου} αιώνα π.Χ. Τα πολεμικά αναθήματα - όπλα και μη - αποτελούν μία από πλέον σημαντικές κατηγορίες αναθημάτων, το οποίο ασφαλώς σχετίζεται με την επικρατούσα στον ελλαδικό χώρο κατάσταση, τον πόλεμο.

Εν κατακλείδι θα γίνει απόπειρα ένταξης των όπλων στο ευρύτερο ιστορικό και κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο της υπό εξέταση περιόδου, διατυπώνοντας υποθέσεις και θέτοντας νέα ερωτήματα, αφού ληφθεί ιδιαίτερα υπόψιν η συνοριακή θέση στην οποία είχε εγκαθιδρυθεί το ιερό.

***ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΑΝΤΙΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΑΡΡΑΣΙΑΣ
ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΟΥ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ***

Με το ξέσπασμα του Πελοποννησιακού πολέμου, ίσως και λίγο νωρίτερα, η Μαντίνεια προκειμένου να καλύψει τις αυξανόμενες ανάγκες της σε καλλιεργήσιμη γη “αναγκάστηκε” να εξαπλωθεί προς τα δυτικά δημιουργώντας μία “συμμαχία” στην οποία η ίδια είχε το ρόλο της ηγέτιδας δύναμης. Σύντομα ενέταξε σε αυτήν και την Παρρασία, ώστε να εξαπλωθεί στη Φιγάλεια, εκμεταλλευόμενη τη θέση της, αλλά κυρίως μέσω του ελέγχου του ιερού του Λυκαίου Διός να παρουσιαστεί ως προστάτιδα των Αρκάδων ώστε να επιχειρήσει την προσάρτηση και άλλων αρκαδικών κοινοτήτων στη συμμαχία της. Στη συγκεκριμένη ανακοίνωση θα επιχειρηθεί να απαντηθεί ο τρόπος ένταξης της Παρρασίας στη συμμαχία και οι επιπτώσεις λόγω της συμμετοχής της σε αυτήν τόσο στην πολιτική όσο και στην κοινωνική ζωή της περιοχής κατά τη διάρκεια των πρώτων δέκα ετών του Πελοποννησιακού Πολέμου.

Ωστόσο, η Σπάρτη δεν μπορούσε να μείνει αδρανής, καθώς Μαντίνεια και Παρρασία ήταν μέλη της Πελοποννησιακής Συμμαχίας. Κατά αυτόν τον τρόπο, αφού συνήφθη η Νικίειος Ειρήνη, αποφάσισε να παρέμβει στρατιωτικά στην Παρρασία, έπειτα και από πρόσκληση μίας πολιτικής μερίδας της περιοχής. Η πρόσκληση για παρέμβαση είχε γίνει, όπως λέει ο Θουκυδίδης για να απελευθερωθεί η περιοχή από την υποδούλωση των Μαντινέων, όπως υποστήριζε η αντιπολιτευόμενη παράταξη. Στην πραγματικότητα, όμως, προκειμένου να ανατραπούν οι αλλαγές που είχαν επέλθει. Από την πλευρά της Σπάρτη πρόθυμα ενεργοποιήθηκε ώστε μέσω της “ανεξαρτησίας” της περιοχής να επιχειρήσει τη διάλυση της συμμαχίας της Μαντίνειας. Τελικά, αυτό θα επιτευχθεί οριστικά στη μάχη της Μαντίνειας, το 418 π.Χ., οδηγώντας την Παρρασία στην “ανεξαρτησία” και στην κατάργηση των πολιτικών και κοινωνικών αλλαγών που είχαν επέλθει, ζητήματα με τα οποία με τα οποία ο Θουκυδίδης δεν ασχολείται.

Ρούσου, Αναστασία

***ΕΟΡΤΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ:
ΑΝΑΣΚΑΠΤΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΜΝΗΜΗ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ
ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ***

Αναμφίλεκτα, οι ανθρώπινες οργανωμένες κοινωνίες από την πρώτη στιγμή της σύστασης τους διακρίνονται μεταξύ των άλλων και από μία αδιάλειπτη στοχοθεσία, η οποία τείνει να σχετίζεται άρρηκτα και με την προσπάθεια των μελών της να εξασφαλιστεί τόσο η επιβίωση τους όσο και η αυτάρκεια, όχι μόνο σε ζητήματα σχετικά με τον υλικό, αλλά και σε αυτά του πνευματικού.

Μέσα λοιπόν στα πλαίσια αυτά, η εμπλοκή σε πολεμικές συγκρούσεις, αλλά και έριδες έμοιαζε αναπόφευκτη και ο εντοπισμός αρχαιολογικών καταλοίπων που πιστοποιεί ακριβώς τη διάθεση διάσωσης της μνήμης, άρα και διαιώνισης της συμβολής των εκάστοτε πολιτισμικών μορφωμάτων στην εξέλιξη της ιστορίας, κάθε άλλο παρά αμελητέα δύναται να θεωρηθεί.

Με άλλα λόγια, η ανέγερση μνημείων, όπως τα ηρώα, τα πολυάνδρια, αλλά και η αρχαιολογικά πιστοποιημένη παρουσία κenoταφίων, αναθηματικών στηλών, βωμών, αγαλμάτων που εικονίζουν ήρωες, σε συνδυασμό με την κοπή νομισμάτων, που προβάλλουν σκηνές μάχης ή θριάμβου αποτελούν πειστήρια έκδηλης απόπειρας από την πλευρά όχι μόνο των πολιτών, αλλά και των ηγεμόνων για την τόνωση του εθνικού φρονήματος. Με αυτό τον τρόπο επιτυγχάνεται και η αποτελεσματικότερη σύνδεση με το παρελθόν, συνεπώς και η διαιώνιση της μνήμης.

Πέρα από όλα αυτά, αναμφισβήτητη είναι η απόπειρα μέσα από τα αρχαιολογικά κατάλοιπα επαφής με το θείο, που μόνο εφαλτήριο για απόκτηση θρησκευτικής συνείδησης είναι δυνατόν να θεωρηθεί. Έτσι, δημιουργούνται τα δεδομένα για καθορισμό, μεταξύ των άλλων, της πολιτιστικής ταυτότητας από την πλευρά των μελών της κοινωνίας με τις εκδηλώσεις εορτασμού του πολέμου να αποδεικνύεται ότι καθίστανται αναπόσπαστο τμήμα της πολιτιστικής παράδοσης.

***BEYOND THE PERSIAN WARS:
DOES EXISTED SOCIAL RELATIONSHIPS BEYOND THE PERSIAN WARS?***

At the end of 6th century B.C. the ancient world exposed too many changes under the Achaemenid authority. Expansion Achaemenid border to the Ionia and Asian Minor caused emerging a culture known as Graeco-Persian in archaeological literature. The first political culture confrontation in conquered territories of Asian minor began following Sardis conquest at 545 BC.

For the first time Cyrus the great began a great culture combination between Persia and Greece. Therefore, one should expect cultural-political interactions and effects between tow civilizations. One of the most important achievements of this period was cultural penetration of Persian in conquered territories of Asia Minor and Ionia. Inconsistent accounts of Greek historians and heavy shadow of Greek-Persian wars cased scholars ignore social and cultural interactions. There have been reported significant archaeological data (e.g., mainly gold, silver, bronze and sculpture and etc.) related to the Achaemenid period from Greece. Correspondingly, there have been remarkable Greek objects in Persia. These archaeological objects can indicate perhaps occurred different cultural interaction and cultural correlation beyond the “Persian Wars” between both Greece and Persia.

The present paper will discuss on mentioned archaeological data and some historical accounts to clarify and examine Greek and Persian relation during and after Persian Wars. The existence relations beyond the political attitudes can be considered as cultural interaction.

**Η ΚΟΡΙΝΘΟΣ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΗΣ ΣΥΜΜΑΧΙΑΣ.
ΑΠΟ ΤΟ 461 ΕΩΣ ΤΟ 432.**

Στόχος της παρούσης εισήγησης είναι να αναπτύξει τις πτυχές της πολιτικής της Κορίνθου και των Κορινθίων ως συμμάχων στο πλαίσιο της Πελοποννησιακής συμμαχίας πριν από τον Πελοποννησιακό πόλεμο (431 - 404) και, πιο συγκεκριμένα, στο διάστημα από το 461 έως το 432, ήτοι από τις απαρχές του αποκαλούμενου (από τη σύγχρονη βιβλιογραφία) Πρώτου (Μικρού) Πελοποννησιακού πολέμου (461 - 446) έως και τις παραμονές της έκρηξης του Πελοποννησιακού πολέμου. Βασικό άξονα αποτελεί σαφώς η θουκυδίδεια αφήγηση και, ειδικότερα, το Πρώτο βιβλίο των *Ιστοριῶν* του Θουκυδίδη.

Η ανακοίνωση δομείται σε έξι επιμέρους άξονες: ο πρώτος αφορά στο κορινθιακό ναυτικό (κατά την αρχαϊκή εποχή) που αποτελούσε τη βάση και τον πυλώνα της κορινθιακής ισχύος (Θουκ. 1.13.2-5)· ο δεύτερος στη διένεξη Κορίνθου-Μεγάρων για συνοριακές διαφορές, κατά τις απαρχές του Πρώτου (Μικρού) Πελοποννησιακού πολέμου (Θουκ. 1.103.4)· ο τρίτος στην άρνηση της Κορίνθου να παράσχει η Πελοποννησιακή συμμαχία βοήθεια στη Σάμο (Θουκ. 1.40.5, 1.41.2 και 1.43.1), όταν εκείνη αποστάτησε από τη Δηλιακή/ Αθηναϊκή συμμαχία το 440 - 439 (Θουκ. 1.115.2-1.117)· ο τέταρτος στις πολεμικές διενέξεις Κορίνθου-Κέρκυρας (Επίδαμνος, 435 και Σύβοτα, 433), γνωστές και ως *Κερκυραϊκά*, στο διάστημα 435 - 433 (Θουκ. 1.24-55)· ο πέμπτος στην κορινθιακή ανάμειξη στην αποστασία και τη μάχη της Ποτειδαιας, επεισόδια γνωστά και ως *Ποτειδαιατικά*, το 433 - 432 (Θουκ. 1.56-66)· και, τέλος, ο έκτος στις δημηγορίες που εξεφώνησαν οι Κορίνθιοι απεσταλμένοι πρέσβεις στη σπαρτιατική Απέλλα το καλοκαίρι του 432 στη διάσκεψη της ολομέλειας της Πελοποννησιακής συμμαχίας πριν από την έναρξη του Πελοποννησιακού πολέμου (Θουκ. 1.68-71 και 1.120-124).

Από τα ως άνω καταδεικνύεται ότι η Κόρινθος χρησιμοποίησε την ισχυρή και πλεονεκτική της θέση εντός της Πελοποννησιακής συμμαχίας, για να κατευθύνει τη συνολική συμμαχική πολιτική, πάντοτε με γνώμονα τα (ναυτικά κι εμπορικά) οικονομικά και πολιτικά της συμφέροντα.

Συρρής, Νίκος

ΤΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ ΤΕΛΕΙΩΣΕ ΝΩΡΙΣ...:
ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΕΙΣ ΣΚΗΝΩΝ ΜΑΧΗΣ ΣΕ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥΣ ΧΩΡΟΥΣ
ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

Ο ξένος στην αρχαιότητα μπορεί να είναι φιλοξενούμενος αλλά και οικοδεσπότης. Τις περισσότερες φορές είναι ευπρόσδεκτος, άλλες ανεπιθύμητος. Οι ξένοι μπορεί να είναι ήρωες ή τέρατα, άντρες ή γυναίκες, άγνωστοι ή βάρβαροι. Ένας καλός ξένος γνώριζε την εθιμοτυπία και την ορθή συμπεριφορά, στοιχεία του ελληνικού πολιτισμού που οι αλλοδαποί και οι βάρβαροι δεν κατανοούσαν. Στην ελληνική γλώσσα, η ίδια λέξη είχε διαφορετικές έννοιες, ωστόσο υποδήλωνε την ένταση και την πιθανότητα σύγκρουσης. Άλλωστε, οι συγκρούσεις και οι ηθικές προκλήσεις διαμορφώνουν το ευρύτερο πλαίσιο της ελληνικής μυθολογίας.

Το συμπόσιο αποτέλεσε έναν θεσμικό παράγοντα των πολιτών με ψυχαγωγικό, κοινωνικό, πολιτικό και πνευματικό χαρακτήρα, όντας ταυτόχρονα η κυρίαρχη εκδήλωση της αρχαίας ελληνικής φιλοξενίας. Ο κύριος στόχος του ιδανικού συμποσίου ήταν τόσο η σωματική όσο και η ψυχική και πνευματική ευφορία των συμμετεχόντων χωρίς αυτό να σημαίνει ότι επιτυγχανόταν πάντοτε ο στόχος. Η μέθη και τα παρεπόμενά της οδηγούσαν συχνά σε διαμάχες μεταξύ των συνδαιτημόνων.

Τι γίνεται όμως όταν η σχέση οικοδεσπότη – φιλοξενούμενου ξεπερνά τα όρια της *σωφροσύνης* και παραβιάζει τους ιερούς κανόνες της *φιλοξενίας*; Σε ορισμένες περιπτώσεις, η κατάσταση οδηγήθηκε στα άκρα μετατρέποντας τον εκάστοτε συμποσιακό χώρο σε ένα ιδιότυπο πεδίο μάχης. Άλλες φορές πάλι, ο χώρος αυτός χρησιμοποιήθηκε εσκεμμένα προκειμένου να αιφνιδιαστεί ο παραβάτης ξένος και να τιμωρηθεί αναλόγως.

Η μάχη στον εσωτερικό χώρο διέπεται από διαφορετικούς κανόνες σε σχέση με το εξωτερικό πεδίο. Επειδή ξεσπά απρόσμενα, οι έκπληκτες και απεγνωσμένες αντιμαχόμενες πλευρές προβαίνουν σε σκληρές βίαιες πράξεις προκειμένου να νικήσουν. Ο τρόπος απεικόνισης της ιδιότυπης αυτής μάχης στην αρχαία ελληνική τέχνη θα αποτελέσει το επίκεντρο της εισήγησης σε μια προσπάθεια να ανιχνευθούν τα εικονογραφικά μοτίβα που χρησιμοποιεί ο αρχαίος καλλιτέχνης, στην αγωνιώδη προσπάθειά του να την αποδώσει όσο πιο γλαφυρά γίνεται.

***Η ΑΝΑΘΕΣΗ ΑΣΠΙΔΩΝ ΣΤΑ ΙΕΡΑ
ΩΣ ΜΕΣΟ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΣΤΟΧΩΝ***

Ο πόλεμος επέδρασε καθοριστικά στην εξέλιξη του αρχαίου ελληνικού κόσμου και ήταν απολύτως αναμενόμενο να τεθεί υπό την προστασία του θείου, η συνδρομή του οποίου ζητείται με την τέλεση θυσιών και την προσφορά αναθημάτων. Έτσι εμφανίζεται το πολεμικό ανάθημα, το οποίο σχετίζεται άμεσα με την επιτυχή έκβαση του πολέμου, ποικίλλει δε από πλευράς είδους, μεγέθους και δαπάνης και ήταν δυνατόν να είναι κτίριο, άγαλμα, τρίποδας ακόμη και τα όπλα των ηττημένων. Τα όπλα των εχθρών αποτελούν το κατ' εξοχήν πολεμικό ανάθημα διότι συνδέονται άμεσα με τον πόλεμο και επιβεβαιούν την επιτυχή κατάληξή του. Η ασπίδα του ηττημένου αποτελεί το πλέον εμφαντικό σημείο υπεροχής του νικητή και τούτο διότι αποτελεί το βασικό αμυντικό όπλο αλλά και κυρίως διότι συνδέεται με το αρραγές της φάλαγγας και ενσωμάτωνε την ιδέα της υπεράσπισης της πατρίδας με αποτέλεσμα να καταστεί το πλέον χαρακτηριστικό πολεμικό ανάθημα.

Η ανάθεση ασπίδων λάμβανε χώρα όχι μόνο στα τοπικά, αλλά και στα διακρατικά ιερά, ενίοτε δε για την ίδια πολεμική επιτυχία υπήρχαν αναθέσεις σε δύο ιερά. Ούτω τα ιερά και κυρίως αυτό της Ολυμπίας, από τον 7ο αι. π.Χ και εντεύθεν μέχρι και την ρωμαϊκή εποχή, κατέστησαν πεδία πολιτικής προβολής πόλεων, οι οποίες ανέθεταν ασπίδες σε περίοπτες θέσεις ως μνημεία ευσέβειας, κυρίως όμως ως απόδειξη μεγαλείου και ευρωστίας της πόλης, το οποίο αντανακλούσε αρνητικά εις βάρος του ηττημένου, με αποτέλεσμα την δημιουργία αντίστοιχης πολιτικής αντιπαλότητας. Ο συμβολισμός των αναθημάτων αυτών διέθετε μεγάλη εμβέλεια, ποιοτική και διαχρονική, με αποτέλεσμα να προκαλούνται εξ αυτών έντονες πολιτικές αντιπαραθέσεις ακόμη και μετά πάροδο πολλών δεκαετιών. Η πρακτική της ανάθεσης ασπίδων, όπως ήταν αναμενόμενο, υιοθετήθηκε από τον Αλέξανδρο Γ', τους διαδόχους του και αργότερα από τους Ρωμαίους.

Στην εισήγηση θα εξετασθούν αντίστοιχες περιπτώσεις αναθέσεων ασπίδων σε ιερά, οι οποίες κατέστησαν μέσο άσκησης πολιτικής και παρήγαγαν αντίστοιχα αποτελέσματα σε μεγάλο βάθος χρόνου.

Φωτιάδη, Πέλλη

«...τί δὲ ὑμῖν διενήνοχεν, εἰ ἐγὼ τοῖς ἐμοῖς ἐμπαίζω λιθαρίοις;»
**ΤΑ ΑΝΑΘΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΕΡΜΑΪΚΩΝ ΣΤΗΛΩΝ ΤΟΥ ΗΡΩΔΗ ΑΤΤΙΚΟΥ ΑΠΟ
ΤΟΝ ΜΑΡΑΘΩΝΑ (Β' ΜΙΣΟ 2^{ΟΥ} ΑΙ. Μ.Χ.). ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΚΑΙ
ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ.**

Ο Ηρώδης Αττικός από τον Μαραθώνα (101/3 - 177/9 μ.Χ.) είναι μία από τις επιφανέστερες προσωπικότητες του δημόσιου βίου του 2ου αι. μ.Χ. Η πολυσχιδής δράση του στην πολιτική, κοινωνική, πνευματική και θρησκευτική ζωή της εποχής του συνδέεται με αναρίθμητα και πλούσια αρχαιολογικά τεκμήρια. Ιδιαίτερη βαρύτητα για τη μελέτη του ιδιωτικού αλλά και του δημόσιου βίου του έχουν τα ευρήματα του Μαραθώνα, τόπου καταγωγής, γέννησης και αγαπημένου καταφυγίου του έως τον θάνατό του.

Ιδιάζουσα αποτελεί η συνήθεια του Ηρώδη της ανάθεσης πολυάριθμων αναμνηστικών γλυπτών εικόνων των μαθητών και τροφίμων του, κυρίως επάνω σε ερμαϊκές στήλες. Για να διασφαλίσει τη μνήμη τους και σε δήλωση του πένθους του για τον πρόωρο θάνατό τους, πιθανώς από επιδημία πανώλης στα μέσα της δεκαετίας του 160 μ.Χ., ανάθεσε γλυπτά των μορφών τους στην ύπαιθρο, σε σταυροδρόμια αλλά και σε απομακρυσμένες θέσεις, μέσα σε δάση, σε αγρούς ή δίπλα σε πηγές και σε λουτρά. Για να προστατέψει τα αφιερώματά του συνέγραψε κατάρες για όποιον τολμούσε να προξενήσει ζημία ή αλλοίωσή τους και ευχές για όποιον απέδιδε τις δέουσες τιμές. Η συνήθειά του αυτή έφθασε, μάλιστα, σε τέτοιο βαθμό υπερβολής ώστε ο ίδιος να αποτελέσει τον στόχο καυστικών σχολίων και εμπαιγμού, όχι μόνον μεταξύ των Αθηναίων, αλλά και εξεχουσών προσωπικοτήτων της αυτοκρατορικής πολιτικής σφαίρας, όπως οι Κυντίλιοι, έκτακτοι διοικητές της Ελλάδος για το διάστημα 171-175 μ.Χ. (Φιλόστρατος, VS 2.559).

Από τον Μαραθώνα προέρχονται έως τώρα περί τις είκοσι αποσπασματικά σωζόμενες ερμαϊκές στήλες των τροφίμων του Ηρώδη (του Πολυδευκίωνα, του Αχιλλέα και του Μέμνονα). Οι στήλες έχουν βρεθεί διάσπαρτες σε ευρύτατη περιοχή: στη Μακαρία Πηγή και στον Ι.Ν. Αγίου Αθανασίου στο Κάτω Σούλι, στο Μπέη, στο Πλάσι, στο Σκόρπιο Ποτάμι, στο Καζάνι δυτικά του όρους Κοτρώνι, στην Οινόη, στον Βαρνάβα, ακόμη και στο μακρινό Πολυδένδρι (Μάσι).

Στην παρούσα ανακοίνωση θα γίνει παρουσίαση του συνόλου των σχετιζόμενων ευρημάτων που έχουν εντοπισθεί έως τώρα και ερμηνευτικές προσεγγίσεις των αναθημάτων αυτών σύμφωνα με νεότερα δεδομένα της έρευνας.

ΜΝΗΜΕΙΑ ΚΑΙ ΜΝΗΜΗ: Ο «ΤΥΜΒΟΣ ΤΩΝ ΣΑΛΑΜΙΝΟΜΑΧΩΝ

Η ναυμαχία της Σαλαμίνας αποτελεί σημαντικό σταθμό στην αρχαία ελληνική και παγκόσμια ιστορία. Τα Στενά ανάμεσα στην Αττική και τη Σαλαμίνα για λιγότερο από μία ημέρα αποτέλεσαν το σκηνικό ενός δράματος, η αυλαία του οποίου οδήγησε στην επιστέγαση και εδραίωση της ελευθερίας των Ελλήνων. Η νίκη στη ναυμαχία της Σαλαμίνας συνοδεύτηκε από τη δημιουργία μνημείων που είχαν σαν στόχο την διαιώνιση του γεγονότος-αποτελέσματος και την ενίσχυση της συλλογικής μνήμης. Στις δεκαετίες που ακολούθησαν τοποθετήθηκαν από τους Αθηναίους μνημεία – τρόπαια– στη Σαλαμίνα και την Ψυττάλεια, και η προσωπική ανάμνηση, που χανόταν σιγά-σιγά καθώς πέθαιναν οι συμμετέχοντες στη ναυμαχία, παραχωρούσε τη θέση της στη συλλογική μνήμη, που παρέμενε άσβηστη και ισχυρή. Στόχος της ανακοίνωσης είναι να παρουσιαστούν οι προβληματισμοί για την ερμηνεία ενός τεχνητού εξάρματος στη θέση Κυνόσουρα της Σαλαμίνας, το οποίο παραδοσιακά ταυτίζεται με το «πολυάνδρειο» της επιγραφής IG II2 1035 του τέλους του 1^{ου} αι. π.Χ., και συνήθως αποκαλείται «Τύμβος των Σαλαμινομάχων».

Χαρόκοπος, Νικόλαος

ΔΥΣΚΟΛΟΙ ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ»:

**ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΩΝ
ΑΝΑΧΩΡΗΣΗΣ ΠΟΛΕΜΙΣΤΩΝ ΣΤΟΝ ΑΘΗΝΑΪΚΟ ΕΡΥΘΡΟΜΟΡΦΟ**

Οι παραστάσεις αναχώρησης πολεμιστών αποτελούν ένα από τα συχνότερα θέματα του μελανόμορφου και εν συνεχεία ερυθρόμορφου ρυθμού, από τον πρώιμο 6ο έως και το τέλος του 5ου αι. Η δημοτικότητα του θέματος είναι αναμενόμενη, καθώς αντικατοπτρίζει τη συχνή πολεμική δραστηριότητα της Αθήνας, τη σημασία του ετοιμοπόλεμου των πολιτών της και τη διαχρονική αξία του *εὖ μάχεσθαι* μέχρις εσχάτων.

Στο πλαίσιο της παρούσας εισήγησης θα εστιάσουμε σε δύο συμπληρωματικές μορφές των παραστάσεων. Ήδη από τις μελανόμορφες παραστάσεις, τον αναχωρούντα πολεμιστή συνοδεύουν ένας ή περισσότεροι οπλίτες, ενώ από τον πρώιμο κλασικό ερυθρόμορφο και εξής τη θέση αυτή καταλαμβάνει ένας κατά κανόνα ελαφρά οπλισμένος πολεμιστής με δύο δόρατα ή και ξίφος, ενδεδυμένος με χλαμύδα και φέροντας πέτασο ή πίλο.

Στην έρευνα έχουν διατυπωθεί αρκετές ερμηνείες σχετικά με τη σημασία των ελαφρά οπλισμένων. Οι περισσότεροι από τους μελετητές προτείνουν την ταύτιση με τον ακόλουθο του οπλίτη, τον λεγόμενο *θεράποντα*. Ωστόσο, μια προσεκτικότερη εξέταση της εικονογραφίας των μορφών αντίκειται σε αυτή την ερμηνεία και μια προσέγγιση με βάση και τις πολεμικές πρακτικές του 5ου αι. οδηγεί σε μία διαφορετική, σύνθετη ερμηνεία.

Στο δεύτερο τμήμα της εισήγησης, θα γίνει αναφορά σε μία άλλη βασική συμπληρωματική μορφή της παρούσας εικονογραφικής ενότητας, τον πρεσβύτερο πατέρα. Ήδη από τις πρωιμότερες παραστάσεις του μελανόμορφου του 6ου αι., ο συχνά πολίος γονέας αποτελεί μία από τις σταθερές παραπληρωματικές μορφές. Στον κλασικό ερυθρόμορφο, με τη μείωση των εικονιζομένων προσώπων, τονίζεται ακόμα περισσότερο η σχέση του πατέρα και αναχωρούντα πολεμιστή.

Η διάδραση αυτή αποτελεί μία σημαντική αναφορά στη βασική δομή του οίκου και της συνεχούς σύνδεσής του με την πόλη. Επιπλέον, όπως θα λεχθεί, μπορεί να συμβάλλει σημαντικά και στη διερεύνηση της θέσης των πρεσβύτερων στην κλασική αθηναϊκή κοινωνία, ένα ζήτημα που η πρόσφατη έρευνα προσεγγίζει μάλλον μονόπλευρα.